

فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال دوازدهم، شماره چهارم (پیاپی ۴۶)، زمستان ۱۴۰۲

شاپای چاپی ۲۳۲۲-۲۱۳۱ شاپای الکترونیکی ۴۷۶X-۲۵۸۸

<http://serd.khu.ac.ir>

صفحات ۶۴-۳۹

مقاله پژوهشی

تحلیل اثرگذاری رهیافت روستای هوشمند بر پایداری سکونتگاه‌های پیراشهری (مطالعه موردی: روستاهای پیرامون کلان‌شهر تهران)

علی‌اکبر عنابستانی*؛ استاد گروه جغرافیای انسانی و آمایش، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.
مرتضی ذوالفقاری؛ دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.
جمیله توکلی‌نیا؛ دانشیار گروه جغرافیای انسانی و آمایش، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

پذیرش نهایی: ۱۴۰۲/۰۱/۲۴

دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۴/۰۵

چکیده

مفهوم روستای هوشمند یک نوآوری در برنامه‌ریزی پایدار روستا است که توسعه دانش‌بنیان از طریق یادگیری مداوم منابع انسانی به‌عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از توسعه منابع در مناطق روستایی را تقویت می‌کند. اگرچه روستاهای هوشمند و شیوه‌های آن‌ها در مقایسه با شهرهای هوشمند دیرتر مورد توجه قرار گرفته است، اما مردم انتظارات زیادی از توسعه پایدار مناطق روستایی از طریق ابتکار و عمل به روستای هوشمند، به‌ویژه در شرایط فعلی جهانی و عصر ارتباطات دارند. بنابراین، هدف پژوهش حاضر بررسی میزان اثرگذاری رهیافت روستای هوشمند بر توسعه پایدار سکونتگاه‌های روستایی پیراشهری کلان‌شهر تهران در محدوده شهرستان اسلامشهر است. این تحقیق به روش توصیفی-تحلیلی و از نظر هدف کاربردی و جامعه آماری تحقیق شامل ۱۲ سکونتگاه پیراشهری کلان‌شهر در شهرستان اسلامشهر با جمعیت ۳۴۵۷۴ نفر در قالب ۱۰۳۴۰ خانوار است که بیش از ۹۵ درصد از جمعیت روستایی شهرستان را شامل می‌گردد. برای برآورد حجم نمونه مورد پرسشگری در روستاها با استفاده از فرمول و در سطح اطمینان ۹۵ درصد، ۲۶۰ خانوار روستایی به روش تصادفی مورد پرسشگری قرار گرفتند. برای آزمون مدل مفهومی پژوهش و بررسی تأثیر رهیافت روستای هوشمند بر توسعه پایدار سکونتگاه‌های پیراشهری، از تکنیک حداقل مربعات جزئی و نرم‌افزار Smart PLS استفاده گردید. با توجه به نتایج، ضرایب t بین متغیرهای اصلی پژوهش، بیش از ۲/۵۸ بوده یعنی رابطه معنادار و غیرمستقیم است؛ بدین ترتیب رهیافت روستای هوشمند بر توسعه پایدار سکونتگاه‌های روستایی تأثیر مثبت و معناداری دارد. مؤلفه‌های مدیریت و حکمرانی هوشمند و سلامت هوشمند به ترتیب با ضرایب ۰/۱۵۹ و ۰/۱۵۲ بیشترین تأثیر را بر توسعه پایدار روستایی را داشته‌اند و مؤلفه‌های محیط هوشمند و کشاورزی هوشمند نیز به ترتیب با ضرایب ۰/۱۲۱ و ۰/۱۳۱ کمترین تأثیر را بر توسعه پایدار سکونتگاه‌های روستایی داشته‌اند و در مجموع متغیر رهیافت روستای هوشمند ۴۹ درصد از واریانس متغیر توسعه پایدار روستایی را پیش‌بینی می‌کند.

واژگان کلیدی: روستای هوشمند، سکونتگاه پیراشهری، توسعه پایدار روستایی، معادلات ساختاری، شهرستان اسلامشهر.

* a_anabestani@sbu.ac.ir

(۱) مقدمه

با آشکار شدن مزیت‌های استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در مناطق شهری و تأثیر آن در بهبود اقتصاد در شهرها، استفاده از آن در نقاط روستایی نیز مورد توجه قرار گرفت. بر این اساس کشورهای مختلف در توسعه ICT حوزه فعالیت آن را گسترش داده و به مناطق روستایی نیز تسری داده‌اند (عزیزی و همکاران، ۱۳۸۸: ۴۸). در سطح جهان کشورهای متعددی در زمینه توسعه ICT به دستاوردهای عمده‌ای رسیده‌اند که از جمله این کشورها می‌توان به ایالات متحده آمریکا، نپال، هندوستان، کره جنوبی، مالزی و برخی دیگر اشاره کرد که از دهه ۱۹۹۰ به توسعه ICT در نواحی روستایی‌شان پرداخته‌اند (جلالی و همکاران، ۱۳۸۲: ۱۰۲). اولین مرکز فناوری اطلاعات دنیا در سپتامبر ۱۹۸۵ در یکی از روستاهای سوئد با جمعیتی بالغ بر ۸۰۰ نفر راه‌اندازی شد. این روستا به‌شدت با افزایش مهاجرت جوانان روستایی مواجه بود که دولت با تشویق و ترغیب مردم به استفاده وسیع از فناوری اطلاعات به مقابله با آن پرداخت، پس از آن مراکز فناوری اطلاعات در سایر کشورهای دنیا به سرعت گسترش یافت به‌طوری‌که امروزه نمونه‌های آن را در سراسر جهان می‌توان مشاهده نمود (نوری و همکاران، ۱۳۸۵: ۷-۹). اولین مرکز فناوری اطلاعات در ایران در روستای شاهکوه (شهرستان گرگان) دایر گردید که در مردادماه ۱۳۷۹ با تلاش مجمع دانشگاهیان شاهکوه به شبکه جهانی اینترنت متصل شد. دومین مرکز، مرکز جامع کاربری اطلاعات روستای قرن‌آباد (۲۰ کیلومتری شهر گرگان) است که در ۱۳۸۳ افتتاح شد، این مرکز نیز به‌وسیله مجمع دانشگاهیان شاهکوه ایجاد شد (جلالی و همکاران، ۱۳۸۲: ۹۸).

هیچ شهر هوشمندی بدون روستای هوشمند وجود ندارد (Poggi, 2017). مفهوم روستای هوشمند را می‌توان به‌عنوان یک مدلی از توسعه روستایی تعریف کرد که به‌طور کامل از راه‌حل‌های ارائه‌شده توسط فناوری اطلاعات و ارتباطات برای توسعه پایدار یک روستا بر اساس مشخص کردن ویژگی‌ها و نیازهای توسعه روستایی استفاده نماید. در تحقیقات «شهر هوشمند»، «هوشمند بودن» نشان‌دهنده راه‌حلی است که توسط ICT برای حل مشکلات شهری و ترویج نوآوری شهری ارائه‌شده است. وقتی کلمه «هوشمند» را در مناطق روستایی به کار می‌بریم، باید توجه داشت که مناطق روستایی بیشتر از شهرها ناهمگن هستند و کارکردهای اصلی روستاها در شرایط زمانی و مکانی متفاوت کاملاً متفاوت است. بنابراین، مشکلات کلیدی محدودکننده توسعه روستاها سازگار نیستند (Chang & Li, 2019). تمرکز روستاهای هوشمند باید بر اساس مزایا، مشکلات و چالش‌های انواع مختلف روستاها باشد و راه‌حل‌های هدفمندی را برای آن‌ها ارائه دهد. حل مشکلات به دنبال تشخیص مشکلات در مناطق روستایی است و راهی برای دور زدن آن با ارجاع به ICT ارائه می‌دهد (Visvizi & Lytras, 2018).

اگرچه روستاهای هوشمند و شیوه‌های آن‌ها در مقایسه با شهرهای هوشمند دیر مورد توجه قرار گرفته است، مردم انتظارات زیادی از توسعه پایدار مناطق روستایی از طریق ابتکار و عمل به روستای هوشمند، به‌ویژه در شرایط فعلی جهانی و عصر ارتباطات دارند. مفهوم توسعه پایدار از نیاز به جلوگیری از تخریب محیط طبیعی سرچشمه گرفته و خیلی زود به جنبه‌های اجتماعی و اقتصادی توسعه منتقل شد. بنابراین، معنای توسعه پایدار معمولاً با توسعه پایدار اقتصاد، جامعه و محیط‌زیست در ارتباط است. وقتی این مفهوم به‌درستی در مناطق روستایی مطرح و اجرا شود بایستی در نتیجه اجرای آن روستای پایدار، کشاورزی پایدار و گردشگری و سایر مقولات زیبا را نیز در روستا می‌توان انتظار داشت. هرچند که مفاهیم کلان از دهه ۷۰ در دنیا بسیار مطرح‌شده‌اند رویکردهای پایدار، سبز، دیجیتال، الکترونیک و خلاق و هوشمند که بسیاری از این مفاهیم نیامده و به روستا نرسیده جای خود را با اصطلاحات و مفاهیم جدید جایگزین شدند (فتحی و مطلق، ۱۳۸۹). با توجه به

نابسامانی‌هایی که در اثر رشد بی‌برنامه جمعیت روستاهای پیراشهری، گسترش بی‌برنامه کالبدی سکونتگاه‌های روستایی و استفاده بی‌رویه از محیط‌زیست روستایی در دهه‌های اخیر موجب بروز چالش‌هایی همچون کاربری اراضی، امنیت اجتماعی و روانی، چالش‌های جمعیتی، مخاطرات طبیعی کشاورزی، ناپایدار سیاست و تصمیم‌گیری شده است که اثرات بسیاری بر روی توسعه پایدار روستاهای منطقه مورد مطالعه داشته باشد (حیدرپور و همکاران، ۱۳۹۹). با مروری بر آمارهای مهاجرت‌های بی‌رویه روستایی و مشکلاتی که مهاجران با خود به مقصدهای مهاجرت می‌برند حاکی از تبعات غفلت از روستاهاست که به‌عنوان چالش‌های اساسی پیش روی مدیران و برنامه ریزان امر قرار دارد. بنابراین توجه به توسعه و پایداری روستا نیازمند پژوهش‌های جدی‌تر و منظم‌تر می‌باشد. روستای هوشمند از جمله راهبردهایی است که در زمینه پایداری روستاها در قالب نظریه توسعه پایدار قرار دارد. رهیافت روستای هوشمند می‌تواند مسیری را برای برون‌رفت از ناپایداری و رسیدن به توسعه پایدار را در نواحی روستایی فراهم نماید.

بنابراین پژوهش حاضر به بررسی وضعیت رهیافت روستای هوشمند در سکونتگاه‌های روستایی شهرستان اسلامشهر و تأثیر آن بر شکل‌گیری توسعه پایدار در روستاهای پیراشهری کلان‌شهر تهران به‌عنوان نمونه پرداخته است و در کنار آن به سنجش مؤلفه‌های ده‌گانه روستای هوشمند در هریک از روستاها به همراه رتبه‌بندی روستا بر اساس رهیافت روستای هوشمند و توسعه پایدار موردنظر است بر همین مبنا به پرسش اصلی تحقیق عبارت است از: بهره‌گیری از رهیافت روستای هوشمند تا چه حد می‌تواند در تحقق توسعه پایدار سکونتگاه‌های پیراشهری در محدوده مورد مطالعه اثرگذار باشند؟

۲) مبانی نظری

توسعه پایدار - مفهوم پایداری با انتشار گزارش کمیسیون جهانی محیط‌زیست و توسعه موسوم به آینده مشترک ما در سال ۱۹۸۷ توسط گرم هارلم برانتلند که به نام گزارش برانتلند نیز شناخته می‌شود و سپس کنفرانس زمین توسط سازمان ملل متحد در ریودوژانیرو وارد جریان بین‌المللی شد (ویلر، ۱۳۹۳: ۴۳). بر این اساس پایداری در توسعه اقتصادی و اجتماعی در هر کشوری و با هر سیستم سیاسی ممکن است. مداخله‌های توسعه‌ای نیز ممکن است متنوع باشد ولی باید دارای جنبه‌های عمومی خاصی باشد، که به‌وسیله اجماع اجتماعی بر پایه مفهوم توسعه پایدار شده است (محمدنژاد و عبادتی، ۱۳۹۲). توسعه پایدار روستایی یکی از اهداف اساسی سیاست‌گذاری‌های کلان در همه کشورهای است. توسعه پایدار مفهومی کلی و در ارتباط با ابعاد مختلف زندگی روستاییان و همچنین رابطه این ابعاد با محیط پیرامون است (رضوانی، ۱۳۸۳). از طرف دیگر، به نظر می‌رسد روستاها به‌عنوان دومین سکونتگاه‌های جمعیتی کشور در مطالعات مختلف کمتر مورد توجه است؛ به همین دلیل توسعه آن با چالش‌های بیشتری مواجه است. توجه به موضوع مهم ارزیابی و سطح‌بندی توسعه پایدار روستایی افراد را قادر خواهد کرد تا با شناخت کافی از سرزمین مطالعه شده به برنامه‌ریزی و مدیریت آن توجه کنند. بدون چنین شناختی، برنامه‌ریزی و مدیریت در جهت پایداری فعلی توسعه بیا مشکل مواجه می‌شود (رکن‌الدین افتخاری و آقایاری هیر، ۱۳۸۶).

روستای هوشمند - روستای هوشمند یکی از مفاهیم روستاهای توسعه‌یافته در هند بود (Viswanadham & Vedula, 2010). یک مدل دهکده هوشمند از یک مدل از شهر هوشمند پیروی کرد که به‌عنوان تأثیر فناوری یکپارچه در مناطق دورافتاده اجرا می‌شود. هدف روستای هوشمند کمک به حل همه مشکلات از طریق اجرای

(فناوری اطلاعات و ارتباطات) و GIS (سیستم اطلاعات جغرافیایی) بود. (Ahlawat, 2017). یک روستای هوشمند جامعه‌ای در مناطق روستایی است که از ارتباطات دیجیتالی، راه‌حل‌ها و منابع برای توسعه و تحول خود در جهت دستیابی به اهداف توسعه پایدار استفاده می‌کند. مدل روستای هوشمند مبتنی بر مفهوم "دسترسی به اطلاعات برای همه" که در آن خدمات فناوری اطلاعات و ارتباطات (فناوری اطلاعات و ارتباطات) به‌راحتی توسط روستاییان از طریق برنامه قابل دسترسی بود (Kamal et al., 2018).

روستای هوشمند، روستایی خودکفا و باروحيه توانمندسازی نیروی انسانی (به‌ویژه جوانان روستایی) با استفاده از منابع طبیعی (محلی) موجود در دسترس و فناوری‌های مناسب روستایی که منجر به ترویج مدیریت غیر تمرکز و ایجاد اشتغال با کمک سازمان‌های دولتی و غیردولتی می‌شود. این چارچوب می‌تواند در تمام روستاها با بهبود در دسترس بودن آب، الگوی کشت، مدیریت دام و چشم‌انداز اشتغال محلی، برای حفظ منابع طبیعی تطبیق داده شود. (Ramachandra et al. 2015: 2) روستاهای هوشمند مانند آزمایشگاه‌هایی هستند که در آن‌ها مردم محلی و سیاست‌گذاران در سطوح مختلف در حال آزمودن راه‌حل‌های نوآورانه برای برخی از چالش‌های عمده زندگی روستایی هستند. بدین ترتیب، آن‌ها به دنبال کشف فرصت‌هایی هستند که می‌توانند سرزندگی روستایی را تقویت کنند. و همچنین این نکته مهم است که بدانیم چالش‌ها و هم فرصت‌ها به‌شدت در مناطق روستایی و بین بخش‌های مختلف آن متفاوت است (Naldi et al., 2015: 91). "روستای هوشمند" فعالیت‌های طولانی‌مدت اجتماعی، اقتصادی و رفاهی و زیست‌محیطی را برای جامعه روستا فراهم می‌کند که باعث می‌شود مشارکت گسترده در فرآیندهای حاکمیت محلی و ارتقاء کارآفرینی فراهم شود. درعین‌حال، یک "روستای هوشمند" از امکانات بهداشتی مناسب، آموزش مناسب، زیرساخت‌های بهتر، آب آشامیدنی تمیز، امکانات بهداشتی، حفاظت از محیط‌زیست، بهره‌وری از منابع، مدیریت پسماند، انرژی تجدید پذیر و غیره بهره می‌برد. درواقع فناوری در این مفهوم فناوری به‌عنوان یک تسهیل‌کننده برای توسعه، توانمندسازی آموزش و فرصت‌های شغلی محلی عمل کند همچنین می‌تواند سلامت و رفاه را بهبود بخشد، تعامل دموکراتیک ساکنان روستا را تقویت کند. مفهوم "روستای هوشمند" با هدف ارائه سیاست‌گذاری از پایین به بالا برطرف کردن چالش‌های توسعه روستا را هدف خود قرار داده است. (Zavratnik et al., 2020).

به‌عبارت‌دیگر، روستاهای هوشمند از مردم روستایی تشکیل شده است که برای کشف راه‌حل‌های عملی برای حل چالش‌های اساسی و به دست آوردن فرصت‌های جدید ابتکار عمل به خرج می‌دهند. جوامع روستایی این کار را به طرق مختلف انجام می‌دهند. بسیاری از آن‌ها از تکنولوژی‌های دیجیتال جدید استفاده می‌کنند؛ اما این فقط یکی از ابزارهای موجود است. همچنین بسیاری از نوآوری‌های اجتماعی در خدمات روستایی، روابط جدید با مناطق شهری و فعالیت‌هایی وجود دارند که نقش روستاها را در انتقال به یک جامعه سبز، سالم و سالم‌تر تقویت می‌کنند (Ramachandra et al. 2015: 2).

در زمینه روستای هوشمند و مؤلفه‌های شکل‌گیری آن تحقیقات کمتری در داخل کشور انجام شده است، اما در ادامه به تحقیقات مرتبط با این حوزه و نتایج حاصل از آن پرداخته خواهد شد:

نتایج پژوهش عنابستانی و همکاران (۱۴۰۲) نشان می‌دهد در صورتی که پیشران‌های کلیدی رشد هوشمند به‌عنوان زیرساختی برای توسعه پایدار روستایی در نظر گرفته شود، می‌تواند تأثیرات منفی مرتبط با این مقوله را کاهش دهد. بنابراین برنامه‌ریزی‌های لازم و اجرایی برای دستیابی به سناریوی طلایی رشد هوشمند می‌توان به فرایند توسعه پایدار روستایی کمک کند. نتایج مطالعه رجبی و همکاران (۱۴۰۲) نشان می‌دهد مهم‌ترین شاخص شهر هوشمند مردم هوشمند و زندگی هوشمند است و کمترین تأثیر را حکمروایی هوشمند در تحقق این امر را

دارد. با توجه به بار عاملی متغیر کیفیت زندگی تأثیر قوی و تعیین کننده در تحقق شهر هوشمند دارد و همچنین شهر هوشمند خود تأثیری با شدت کمتر بر ارتقاء کیفیت زندگی دارد. نتایج مطالعات املی فر و همکاران (۱۴۰۱) نشان می‌دهد که در چارچوب انقلاب صنعتی چهارم و استفاده از اینترنت که در آن اشیاء، مردم، خدمات و انرژی به هم متصل هستند، تأثیر بسزایی در حمل‌ونقل عمومی، کاهش مصرف انرژی، مدیریت بهداشت و درمان و بهبود ارتباط مردم در شهرها را در پی دارد. نتایج پژوهش نوروژی (۱۴۰۰) نشان داد که بهترین شرایط در روستای مورد مطالعه جهت توسعه روستای هوشمند در بعد اقتصادی و بدترین شرایط در بُعد نهادی است و در بعد اقتصادی، شاخص خدمات و در بعد نهادی، شاخص برنامه‌ریزی به ترتیب بهترین و بدترین شرایط را دارا است. نتایج تحقیق بابایی و همکاران (۱۴۰۰) نشان می‌دهد شرایط مناسبی برای رشد هوشمند در روستاهای مورد مطالعه وجود ندارد به نحوی که مفهوم توسعه روستایی با رشد روستایی جابجا شده است زیرا اکثر روستاها از نظر وضعیت شاخص‌های اکولوژیکی وضعیت به مراتب بدتری نسبت به سایر شاخص‌ها دارند که مسئله اصلی پارادایم "توسعه پایدار" در کنفرانس ریو و برانت لند را بازگو می‌نماید. بهادری امجز و همکاران (۱۴۰۱) معتقدند که روستاهایی که جمعیت بیشتری دارند در وضعیت بهتری به لحاظ بهره‌مندی از شاخص‌های رشد هوشمند قرار دارند. بنابراین با افزایش بهبود شاخص‌های رشد هوشمند، افزایش توسعه پایدار سکونتگاه‌های روستایی را به همراه خواهد داشت. عنابستانی و کلاته میری (۱۴۰۱) نشان می‌دهند که کاهش هزینه‌های خدمات‌رسانی به روستاها و امکانات و تأسیسات زیربنایی با توسعه فشرده، افزایش سهم و سرانه کاربری مسکونی (واحدهای جدید و بزرگ‌مقیاس) در روستا، افزایش سرانه فضای سبز و پارک‌ها در روستا، افزایش تراکم خالص و ناخالص جمعیت و خانوار در محدوده خدماتی روستا، ایجاد توازن بین مشارکت بخش دولتی و خصوصی در فعالیت‌های عمرانی روستا، پیشران‌های کلیدی در شکل‌گیری توسعه هوشمند روستایی در افق ۱۴۱۰ می‌باشند. یافته‌های عنابستانی و همکاران (۱۴۰۰) نیز مؤید آن است که از میان شاخص‌های رشد هوشمند روستایی، شاخص حمل‌ونقل و ارتباطات و بهبود بافت کالبدی به عنوان مهم‌ترین شاخص‌های رشد هوشمند روستایی در روستاهای مورد مطالعه بوده‌اند. عنابستانی و کلاته میری (۱۳۹۹) و عنابستانی و جوانشیری (۱۳۹۵) نیز به بررسی شاخص‌های مؤثر در شکل‌گیری توسعه هوشمند روستایی پرداخته و مشخص نموده‌اند که شاخص‌های اقتصادی و کالبدی بیشترین نقش را در این زمینه به خود اختصاص داده‌اند.

مک گوایر* و همکاران (۲۰۲۲) به این نتیجه رسیدند که سیاست‌های مقابله با فقر روستایی با رویکرد «از بالا به پایین» باید با دانش محلی انجام شود و موفق‌ترین مداخله بهبود دسترسی به خدمات محلی بود. باین‌حال، این نتیجه به شدت به یک شبکه پشتیبانی حمل‌ونقل روستایی قوی وابسته است. عنابستانی و همکاران (۲۰۲۲) نشان می‌دهد ویژگی‌های رشد هوشمند در یک جامعه از یک مکان به مکان دیگر متفاوت است در یک سناریوی کلی رشد هوشمند زمان و منابع را سرمایه‌گذاری کرده و زندگی جدیدی را برای مناطق روستایی و بافتهای فرسوده فراهم می‌کند. روی و جوزف[†] (۲۰۲۱) معتقدند که بازار برنامه‌های کاربردی تلفن‌های هوشمند هند واقعاً شکوفا شده است و هند در رتبه اول از نظر دانهادهای انجام‌شده از طریق اندروید قرار دارد. باین‌حال، نفوذ کاربردی تلفن هوشمند هنوز در مناطق روستایی هند در مقایسه با بخش شهری آن پایین است. کالینکا[‡] و همکاران (۲۰۲۰) معتقدند که سطح برنامه‌ریزی محلی (روستا یا محله) یک چالش توسعه برای برنامه ریزان فضایی است که برای بررسی و تعیین یک رویکرد برنامه‌ریزی فضایی مبتنی بر نیازهای محلی، باید شاخص‌هایی را شناسایی کنیم که بتوانند برای تحلیل کوتاه‌مدت و طولانی‌مدت مناطق خاص در مناطق ساحلی مورد استفاده قرار گیرند. کاوی[§] و همکاران (۲۰۲۰)

* McGuire
† - Roy & Joseph
‡ - Kalinka
§ - Cowie

معتقدند انقلاب صنعتی چهارم (IR4) اصطلاحی است که طیف وسیعی از پیشرفت‌های تکنولوژیکی که بسیاری استدلال می‌کنند اساساً جامعه را تغییر می‌دهد، به همان روشی که تکنولوژی و فن‌آوری دیجیتال در طول انقلاب‌های صنعتی قبلی انجام شد را در برمی‌گیرد که بیان می‌کنند که بحث‌ها پیرامون انقلاب صنعتی چهارم (IR4) در هسته شهری متمرکز بوده و نواحی روستایی به حاشیه کشیده شده‌اند. آنان به دنبال درک جنبه‌های تکنولوژی (IR4) در مناطق روستایی و حمایت از انتقال به آینده روستایی هوشمند باشد.

زاوراتنیک و همکاران^(*) (۲۰۲۰) چهار ویژگی اساسی - جامعه، روستا، شهر و پایداری را ترکیب کردند و پیوندها و روابط بین آن‌ها را تجزیه و تحلیل کردند و رویکرد محوری جدید برای توسعه پیشنهاد کردند تا تأکید شود که زندگی پایدار تنها از طریق راه‌حل‌های تکنولوژیکی حاصل نمی‌شود و به بررسی سه بعد از زندگی هوشمند- انرژی، تحرک، اتلاف از طریق منشور پیوندهای روستایی - شهری و نقش فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات پرداخته‌اند. آریزا و سوسانتو^(†) (۲۰۲۰) معتقدند عمده‌ترین مشکلات مناطق روستایی شامل فقر، سطح پایین تحصیلات و دسترسی محدود به فناوری است. آنان یک مدل روستای هوشمند ارائه کرده‌اند که می‌تواند راهنمای هر روستا برای پیشرفت به سمت آینده بهتر باشد. مدل روستای هوشمند پیشنهادی در ۶ بعد شامل ۱- حاکمیت، ۲- فناوری، ۳- منابع، ۴- خدمات دهکده، ۵- زندگی و ۶- گردشگری طبقه‌بندی شده است. نتایج پژوهش عنابستانی و کلاته میمری^(‡) (۲۰۲۰) بیانگر آن است که دو شاخص افزایش افراد دارای تحصیلات عالی و تمایل به ماندگاری این افراد در روستا و ایجاد فعالیت‌های متقابل صنعتی مانند گردشگری، مواد غذایی و تولید فرهنگی به‌عنوان پیرشان‌های کلیدی مؤثر در شکل‌گیری توسعه هوشمند روستایی معرفی شدند. ویزیوی و لایتراس^(§) (۲۰۱۹) ۲۰ رویکرد جدید محور برای توسعه پیشنهاد کردند تا تأکید شود که زندگی پایدار تنها از طریق راه‌حل‌های تکنولوژیکی حاصل نمی‌شود و ازجمله عمده‌ترین مشکلات مناطق روستایی را دسترسی محدود به فناوری می‌دانند و فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) را به‌عنوان موضوع اصلی در هر طرح توسعه شهر و روستای هوشمند در نظر گرفتند. آتکوسنینه و وازنونینه^(||) (۲۰۱۹) نشان دادند که شبکه‌های سنتی و علاقه‌مند در حال ظهور که با پیشرفت فن‌آوری‌های دیجیتال و مخابرات، استفاده روزافزون از انرژی زیستی و توانایی استفاده از دانش مفید برای جمعیت محلی و توسعه کسب‌وکار پشتیبانی می‌شوند، پیشرفت‌های استراتژیک جوامع روستایی را ارتقا می‌دهند. عنابستانی و جوانشیری^(††) (۲۰۱۸) به این نتیجه رسیده‌اند که شاخص‌های اقتصاد خلاق روستایی. سرمایه انسانی و شاخص‌های اقتصادی بیشترین تأثیر را در شکل‌گیری توسعه هوشمند روستایی داشته است. همچنین بررسی شاخص‌های مختلف توسعه هوشمند در این پژوهش نشان از شرایط نامناسب‌تر شاخص‌های کالبدی و زیست‌محیطی برای توسعه هوشمند می‌باشد.

گزال-دک^(**) (۲۰۱۸). معتقد است که مفهوم روستای هوشمند پاسخی برای جستجوی راه‌های پیاده‌سازی مفهوم توسعه پایدار ارائه می‌دهد و ازجمله موانع اجرای مفهوم توسعه پایدار به موارد از قبیل بسته بودن جامعه روستایی برای تغییر، ظرفیت کم نوآوری و سطح پایین سرمایه اجتماعی، ظرفیت کم بازارهای محلی، فاصله مکانی، شبکه حمل‌ونقل و ارتباطات ضعیف توسعه‌یافته اشاره نمود. زاوراتنیک و دیگران^(|||) (۲۰۱۸) نشان دادند که طی دهه‌های اخیر، مردم جوامع روستایی و شهری با تغییرات و چالش‌های متعدد اجتماعی و اقتصادی روبرو هستند. برخی از این چالش‌ها به‌طور فزاینده‌ای از طریق تحولات فناوری و دیجیتالی برطرف شده‌اند. همچنین نشان دادند که مناطق روستایی یکنواخت نیستند و توسعه هوشمند روستایی باید همراه با رویکرد مبتنی بر مکان اعمال شود. اره و ملبارد^(□)

* Zavratnik

† - Aziiza & Susanto

‡ - Visvizi & Lytras

§ - Atkočiūnienė & Vazonienė

**Guzal-Dec

†† - Zavratnik

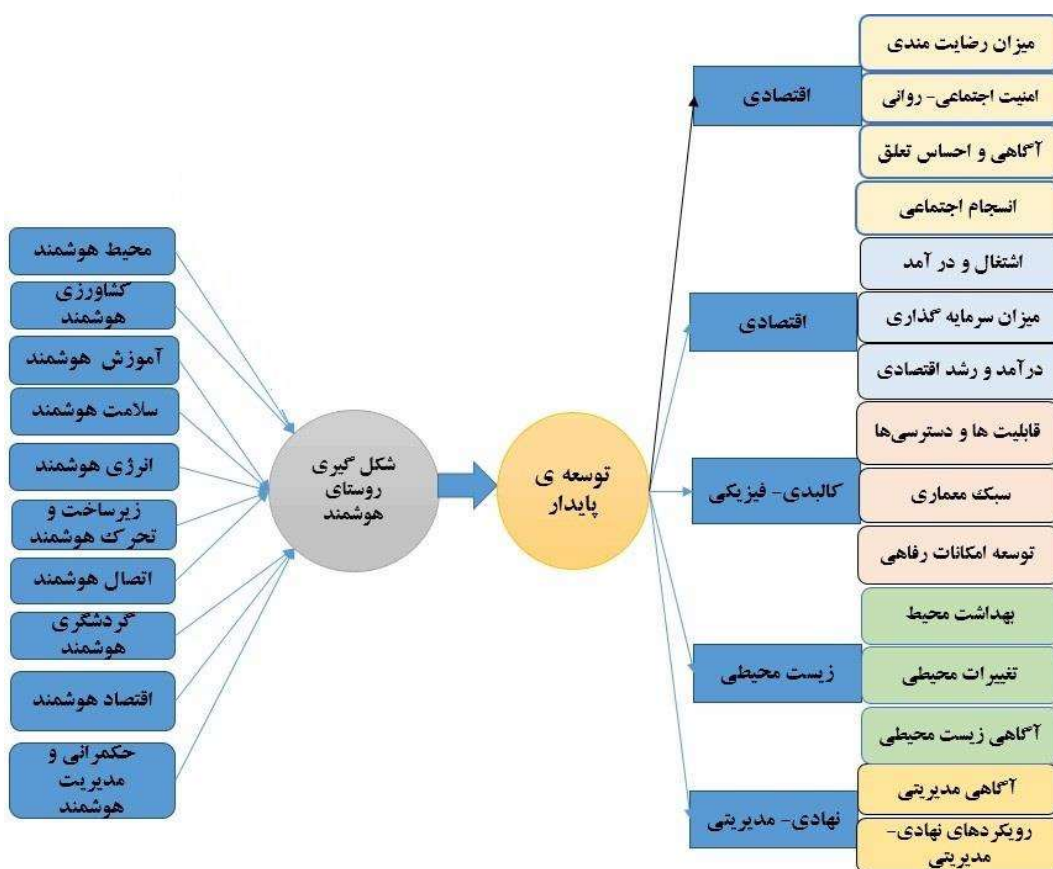
†† - Ore & Melbarde

†

†

(۲۰۱۷) نشان دادند که پیش‌شرط توسعه پایدار، رشد اقتصاد ملی، استفاده منطقی از منابع، رفاه جمعیت، حفظ میراث فرهنگی و زیست‌محیطی با کیفیت بالا است. رشد هوشمند مناطق روستایی از توسعه پایدار پشتیبانی می‌کند که با ارتقا تحقیقات، نوآوری و دانش حاصل می‌شود.

با توجه به محدود بودن مطالعات صورت گرفته در زمینه روستای هوشمند به خصوص در سطح مطالعات داخلی است لیکن در طول تحقیق پیش رو با بهره گیری از مطالعات صورت گرفته در سایر سطوح مطالعاتی به خصوص مطالعات شهری که در این پژوهش سعی خواهد شد این مطالعات با خصوصیات محیط روستایی انطباق پیدا کند الگوی متناسب با ویژگی ها، فرصت ها، قابلیت ها، ظرفیت ها و محدودیت های روستاهای منطقه مورد مطالعه ارائه شود. در پایان می توان بیان کرد پژوهش پیش رو جزو اولین مطالعات داخلی صورت گرفته ای خواهد بود که به بررسی اثرگذاری رهیافت روستای هوشمند بر پایداری سکونتگاه های پیراشهری پرداخته است. از این رو پرداختن به این موضوع در مناطق روستایی می تواند گامی مؤثر در جهت رسیدن به توسعه پایدار روستایی باشد. در این راستا، با توجه به ادبیات نظری پژوهش، مدل مفهومی زیر برای تحقیق ارائه می گردد:

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق

(۳) روش تحقیق

تحقیق حاضر به لحاظ هدف از نوع کاربردی و از نظر روش توصیفی - تحلیلی است. در این روش اطلاعات از طریق مطالعات اسنادی و میدانی و همچنین کتابخانه‌ای جمع‌آوری و بخشی دیگر از طریق پرسشنامه گردآوری می‌شود. برای انتخاب روستاهای نمونه با توجه به تعداد روستاهای شهرستان و با این پیش‌فرض که زیرساخت‌های

روستای هوشمند در روستاهای بزرگ امکان تجربه دارد، بنابراین گروه آزمایش را روستاهای بالای ۱۰۰۰ نفر (به تعداد ۱۲ روستا) در شهرستان انتخاب شده‌اند. روستاهای دوازده‌گانه انتخاب شده در شهرستان اسلامشهر دارای ۳۴۵۷۴ نفر جمعیت در قالب ۱۰۳۴۰ خانوار است که بیش از ۹۵ درصد از جمعیت روستایی شهرستان را شامل می‌گردد. برای تعیین حجم نمونه مورد پرسشگری در روستاها از فرمول کوکران استفاده شده است در این فرمول برای بهره‌گیری از سطح اطمینان ۹۵ درصد، ضریب دقت ۵/۰ و واریانس ۰/۰۶ حجم نمونه برابر ۲۶۰ نمونه روستایی تعیین گردیده است. به منظور برآورد حجم نمونه در روستاهای مورد مطالعه با هدف انجام تحلیل فضایی و فرض نزدیکی حجم نمونه‌ها به یکدیگر، برای هر روستا پایه ۱۰ پرسشنامه در نظر گرفته شده و باقیمانده حجم نمونه بر اساس تعداد خانوار ساکن در هر روستا تقسیم به نسبت (P.P.S) خواهد شد. در نهایت، در درون روستاهای انتخابی، پرسشگری از خانوارهای نمونه بر اساس روش تصادفی ساده است.

جدول ۱. برآورد حجم خانوارهای روستایی نمونه در محدوده مورد مطالعه

دهستان	نام روستا	خانوار	جمعیت	نمونه
چهار دانگه	علی آباد قاجار	۴۶۹	۱,۶۰۷	۱۷
فیروز بهرام	گلدسته	۲,۵۹۴	۷,۶۰۲	۴۵
	فیروز بهرام	۳۵۶	۱,۱۰۳	۱۵
ده عباس	علی اباد طپانچه	۳۵۲	۱,۲۵۹	۱۵
	حسین آباد	۱,۰۷۵	۳,۸۹۹	۲۵
	ده عباس	۲۸۵	۹۵۸	۱۴
	نظام آباد	۳۰۵	۱,۰۶۱	۱۴
	بهرام آباد	۵۶۶	۱,۸۸۹	۱۷
بهرام آباد	شاطره	۲,۱۸۳	۷,۱۵۰	۴۰
	حسن اباد خالصه	۸۱۷	۳,۵۶۸	۲۰
چیچکلو	ایرین	۵۵۶	۱,۸۲۲	۱۷
	چیچکلو	۷۸۲	۲,۶۵۶	۲۱
جمع کل		۱۰,۳۴۰	۳۴,۵۷۴	۲۶۰

منبع: مرکز آمار ۱۳۹۵ و محاسبات نگارندگان، ۱۴۰۲

طیف گسترده‌ای از شاخص‌ها (بالغ بر ۹۸ شاخص) در مؤلفه‌های ده‌گانه روستای هوشمند شامل آموزش هوشمند، اتصال هوشمند، اقتصاد هوشمند، انرژی هوشمند، سلامت هوشمند، محیط هوشمند، حکمرانی هوشمند، زیرساخت و تحرک هوشمند، کشاورزی هوشمند و گردشگری هوشمند در قالب پرسشنامه‌های روستاییان مورد ارزیابی قرار گرفت. علاوه بر این، شاخص‌های ۱۱ گانه توسعه پایدار در قالب ۱۵ مؤلفه و در ۵ بعد اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی، کالبدی- فیزیکی، نهادی- مدیریتی و زیست‌محیطی مورد بررسی و ارزیابی روستاییان قرار گرفت. پس از جمع‌آوری داده‌ها، جهت تجزیه و تحلیل آن‌ها، از نرم‌افزار SPSS و جهت ترسیم نقشه‌ها از ArcGIS استفاده شده است. همچنین برای استخراج مدل معادلات ساختاری و تعیین میزان اثر رهیافت روستای هوشمند و مؤلفه‌های آن بر توسعه پایدار روستایی از نرم‌افزار Smart PLS استفاده گردید.

جدول ۲. مؤلفه‌ها و شاخص‌های تبیین‌کننده روستای هوشمند به همراه مقدار آلفای کرونباخ

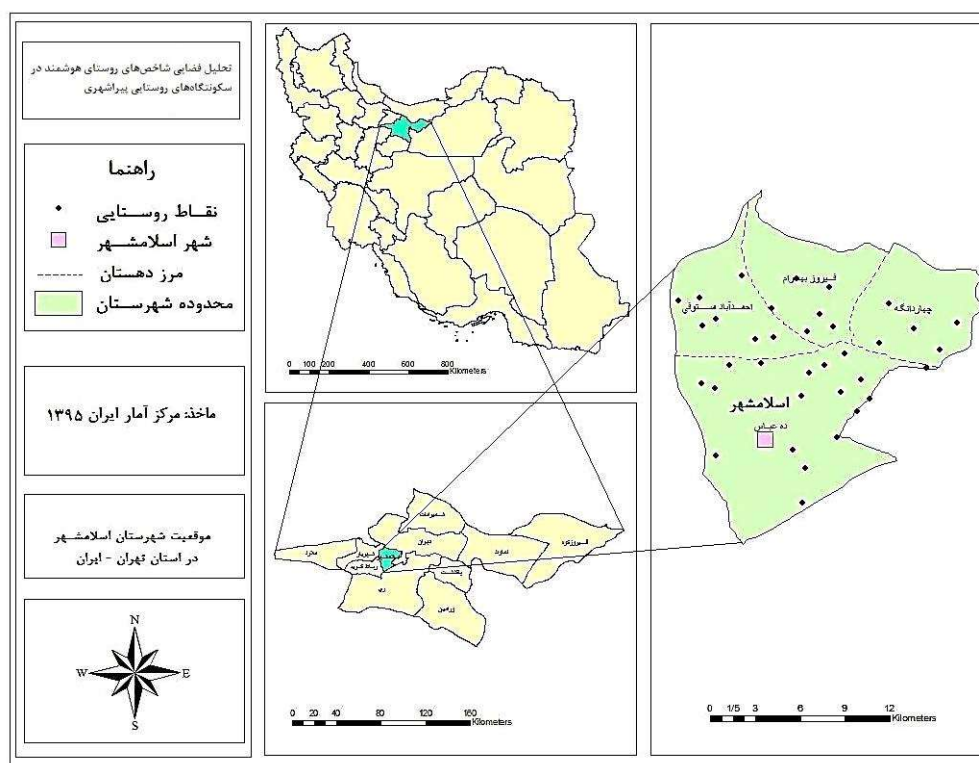
مؤلفه‌ها	تعداد گویه	آلفای کرونباخ	شاخص‌ها
محیط هوشمند	۹	۰/۷۷۲	حفاظت از اراضی و آب‌و خاک؛ استفاده از کمپوست؛ کاهش مصرف مواد شیمیایی؛ کاهش مصرف انرژی در محیط روستا؛ صدور مجوز الکترونیکی زیست محیطی؛ خدمات نظارت الکترونیکی نظارت بر بهره‌برداری از منابع طبیعی و....
کشاورزی هوشمند	۱۲	۰/۸۴۴	شیوه‌های نوین آبیاری در کشاورزی؛ نوآوری و تنوع در تولید محصولات؛ رواج محصولات جدید و جایگزین محصولات کم بازده سنتی؛ استفاده از تکنولوژی و ابزار آلات نوین؛ خدمات الکترونیکی مشاوره پیشگیری، تشخیص و درمان آفات و بیماری‌های گیاهی؛ انجام مشاوره الکترونیکی روش‌های پرورش دام‌ها و تولید گیاهان و...
آموزش هوشمند	۱۱	۰/۷۵۷	درصد دانش‌آموزانی که در مدارس ابتدایی زبان‌های خارجی یاد می‌گیرند تعداد امانت کتابخانه‌های عمومی. تعداد انجمن‌ها و کانون‌های فناوری اطلاعات. برگزاری کلاس‌های آموزش به صورت الکترونیکی و تولید محتوا در مدارس روستا، ارائه خدمات الکترونیکی آموزش مهارت‌های زندگی و افزایش سواد اطلاعاتی در روستا و...
سلامت هوشمند	۱۰	۰/۸۰۰	دسترسی به آزمایشگاه‌های تخصصی. تعداد فعالان اقتصادی. دسترسی به سامانه سلامت هوشمند دسترسی منظم سالمندان به خدمات الکترونیکی، مشاوره و پاسخگویی الکترونیکی به سؤالات بهداشتی و درمانی روستاییان، خدمات ارائه پرونده الکترونیک سلامت، خدمات الکترونیکی مربوط به ارائه دارو و تجهیزات پزشکی و...
انرژی هوشمند	۸	۰/۷۶۲	دسترسی به برق کافی، استفاده بهینه از انرژی و توجه به راندمان انرژی، بهره‌گیری از الگوی خانه هوشمند. استفاده از انرژی‌های نو و تجدیدپذیر، کاهش استفاده از سوخت‌های فسیلی، خدمات الکترونیکی ایجاد و نگهداری انشعابات و صدور و گردآوری وجه قبوض (آب. برق. گاز. تلفن)، و... در روستا
زیرساخت و تحرك هوشمند	۹	۰/۷۰۵	تعداد آپارتمان‌های خالی برای استفاده به ازای . برخورداری واحدهای مسکونی از پارکینگ و دارا بودن دوربین نظارتی در فضاهای مشاعی و عمومی بهره‌مندی از جاده‌های ارتباطی مناسب، خدمات الکترونیکی ارائه، نگهداری و پشتیبانی اینترنت (ثابت و همراه)، خدمات الکترونیکی درخواست وسایل حمل‌ونقل (اسنپ، تپسی و غیره) و...
اتصال هوشمند	۱۰	۰/۷۷۱	دسترسی واحدهای مسکونی به اینترنت ثابت در روستا، برخورداری حمل‌ونقل از زیرساخت‌های در روستا دسترسی مناسب به رایانه شخصی، استفاده راحت از بانکداری الکترونیکی در روستا، خدمات الکترونیکی اینترنت پرسرعت و سایر سرویس‌های نوین در روستا، ارائه خدمات الکترونیکی بانکی (تراکنشی) و پشتیبانی امور مشتریان و...
گردشگری هوشمند	۹	۰/۷۲۱	دسترسی مناسب به سامانه‌ها برای تهیه بلیت در حوزه گردشگری و سفرهای زیارتی، استفاده بهینه از فضای اینترنت برای هویت‌سازی در روستا با هدف جذب گردشگر، برگزاری دوره‌های آموزش الکترونیکی آموزش راهنمای تور برای روستاییان، ایجاد تارنمای فروش الکترونیک صنایع دستی و محصولات کشاورزی و...
اقتصاد هوشمند	۱۰	۰/۷۲۱	در دسترس بودن شغل مناسب در روستا و شهرهای پیرامون، دسترسی مناسب به نهادهای اقتصادی (اعتبارات، فناوری و غیره)، توزیع مناسب امکانات لجستیک در روستاها برای فعالیت‌های اقتصادی، خدمات الکترونیکی مشاوره و ارائه فرصت‌های شغلی برای بانوان روستایی، خدمات الکترونیکی صندوق‌های سرمایه‌گذاری و قرض‌الحسنه مردمی و...
حکمرانی و مدیریت هوشمند	۱۰	۰/۷۱۴	وجود بنیادها، انجمن‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد، شرکت در رویدادهای جمعی، دسترسی روستاییان به خدمات مدیریتی، ارائه خدمات مشاوره الکترونیکی حقوقی و آگاه‌سازی جامعه نسبت به حقوق اجتماعی، خدمات الکترونیکی شناسنامه‌ای (ولادت. فوت. طلاق. ازدواج)، دسترسی به خدمات الکترونیکی ثبت شرکت‌ها و مؤسسات و... در روستا
منبع: عنابستانی و کلاته میمری (۱۳۹۹)، عنابستانی و جوانشیری (۱۳۹۵)، ضرابی و همکاران، (۱۳۹۹)، نسترن و همکاران، (۱۳۹۲)، Zwołńska-Ligaj et al., 2018; Adesipo & et al, 2020; Aggarwal & et al, 2018; Aziiza & Susanto, 2020; Abdul Razak & et al, 2013			

برای سنجش پایایی آن از روش آلفای کرونباخ استفاده شده و با توجه به اینکه میزان آلفای کرونباخ در متغیرهای تحقیق بالای ۰/۷ است، قابل قبول و مناسب ارزیابی می‌شود. مقادیر آلفای کرونباخ را برای رهیافت روستای هوشمند بین ۰/۷۰۵ تا ۰/۸۴۴ و برای توسعه پایدار در کل ۰/۸۲۳ برآورد شده است (جداول ۲ و ۳). برای روایی پرسشنامه‌ها نیز از نظر کارشناسان، متخصصان و اساتید دانشگاهی بهره گرفته شده است.

جدول ۳. ابعاد و مؤلفه‌های تبیین‌کننده توسعه پایدار به همراه مقدار آلفای کرونباخ

ابعاد	مؤلفه	تعداد گویه	آلفا کرونباخ
بعد اجتماعی-فرهنگی	امنیت اجتماعی-روانی	۸	۰/۷۵۸
	آگاهی و احساس تعلق	۸	۰/۷۷۱
	انسجام اجتماعی	۷	۰/۷۵۶
	میزان رضایتمندی	۶	۰/۷۲۰
	کل	۲۹	۰/۸۰۴
اقتصادی	اشتغال و درآمد	۸	۰/۸۰۳
	میزان سرمایه‌گذاری	۶	۰/۷۱۳
	درآمد و رشد اقتصادی	۹	۰/۷۳۵
	کل	۲۳	۰/۷۷۱
کالبدی-فیزیکی	قابلیت‌ها و دسترسی‌ها	۱۱	۰/۷۸۷
	سبک معماری و ساخت‌وسازهای روستایی	۹	۰/۸۰۲
	توسعه امکانات و خدمات زیربنایی و رفاهی	۹	۰/۷۰۷
	کل	۲۹	۰/۷۲۷
نهادی-مدیریتی	آگاهی مدیریتی	۷	۰/۷۰۵
	رویکردهای نهادی-مدیریتی	۳	۰/۷۶۶
	کل	۱۰	۰/۷۹۵
زیست‌محیطی	بهداشت محیط	۶	۰/۷۹۲
	تغییرات محیطی	۷	۰/۷۲۶
	آگاهی زیست‌محیطی	۶	۰/۸۱۰
	کل	۱۹	۰/۸۱۵
توسعه پایدار		۱۱۰	۰/۸۲۳
منبع: رکن‌الدین افتخاری و همکاران ۱۳۸۹، محمدی یگانه و همکاران، ۱۳۹۱، معصومی و همکاران، ۱۳۹۹، جهان‌تغ و همکاران، ۱۴۰۰ Le Tourneau et al., 2015; Le Tourneau and et al., 2013; Ahmadi and et al., 2014.			

محدوده مورد مطالعه در این پژوهش، سکونتگاه‌های پیراشهری کلان‌شهر تهران در شهرستان اسلامشهر است. شهرستان اسلامشهر، به مرکزیت شهر اسلامشهر با ۹۹۲ متر ارتفاع از سطح دریا در دشتی، نسبتاً هموار و آب و هوایی نیمه‌خشک ۳۵ درجه و ۱۷ دقیقه عرض شمالی و ۵۱ درجه و ۲۱ دقیقه طول جغرافیایی شرقی، در ۱۷ کیلومتری جنوب غربی تهران و ۲۴ کیلومتری غرب شهرری قرار دارد. از شمال به شهرستان تهران، از جنوب به شهرستان ری، از غرب به شهرستان شهریار و رباط‌کریم و از شرق به شهرستان تهران محدود است. این شهرستان دارای سه بخش به نام‌های مرکزی، چهاردانه و احمدآباد مستوفی است. طبق آمار ارائه‌شده از سوی مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۵، کل شهرستان اسلامشهر دارای ۵۴۸۶۲۰ نفر جمعیت و ۱۶۸۲۲۸ خانوار می‌باشد. که از این تعداد ۵۱۲۱۵۶ نفر با ۱۵۸۱۰۶ خانوار ساکن شهری و ۳۶۴۳۹ نفر با ۱۰۱۶۲ خانوار در نقاط روستایی شهرستان ساکن هستند (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵).

شکل ۲. نقشه موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

۴ یافته‌های تحقیق

ویژگی‌های فردی پاسخ‌دهندگان

داده‌های گردآوری‌شده متعلق به ۲۶۰ نفر از پاسخگویان شهرستان اسلامشهر می‌باشد. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده ۵۶/۵ درصد پاسخگویان مرد بوده و درصد ۲۸/۵ در گروه سنی ۴۱ تا ۵۰ سالگی بوده است. یافته حاکی از آن است که، ۷۸/۸ درصد پاسخگویان، تحصیلاتی در حد متوسطه و بالاتر داشته‌اند، ۸۳/۱ درصد از افراد مورد مطالعه متأهل و ۵۵ درصد از پاسخگویان دارای شغل کشاورزی زراعت، باغداری و دامداری بوده‌اند.

جدول ۴. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخگویان در منطقه مورد مطالعه

پاسخگویان		ویژگی‌های توصیفی		پاسخگویان		ویژگی‌های توصیفی	
درصد	فراوانی			درصد	فراوانی		
۱/۲	۳	ابتدایی	تحصیلات	۴۳/۵	۱۱۳	زن	جنس
۲۰	۵۲	راهنمایی		۵۶/۵	۱۴۷	مرد	
۳۵	۹۱	متوسطه		۰	۰	سایر	
۱۹/۶	۵۱	دیپلم و بالاتر		۱۰۰	۲۶۰	مجموع	سن
۲۴/۲	۶۳	لیسانس و بالاتر		۱۵/۴	۴۰	۳۰-۳۹	
۱۰۰	۲۶۰	جمع	شغل	۲۴/۲	۶۳	۴۰-۳۹	
۳۵	۹۱	کشاورزی		۲۸/۵	۷۴	۵۰-۴۹	
۲۰	۵۲	دامداری		۲۱/۹	۵۷	۶۰-۵۹	
۷/۳	۱۹	کارگر		۱۰	۲۶	۶۰+ بالا	
۵/۴	۱۴	کارمند		۱۰۰	۲۶۰	جمع	

۲۸/۵	۷۴	مشاغل آزاد		۱۶/۹	۴۴	مجرد	تأهل
۳/۸	۱۰	سایر		۸۳/۱	۲۱۶	متأهل	
۱۰۰	۲۶۰	مجموع		۱۰۰	۲۶۰	مجموع	

بررسی وضعیت مؤلفه‌های روستای هوشمند در سطح سکونتگاه‌های پیراشهری

برای آگاهی از نرمال بودن توزیع داده‌ها در مؤلفه‌های روستای هوشمند از آزمون کولموگروف اسمیرنوف استفاده شد و با توجه به اینکه سطح معنی‌داری برای همه متغیرهای مستقل و وابسته کوچک‌تر از ۰/۵ سطح است؛ بنابراین، نرمال بودن توزیع داده‌ها اثبات و جهت تحلیل وضعیت مؤلفه‌های روستای هوشمند از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است (جدول ۵). بر اساس نتایج به‌دست‌آمده (سطح معنی‌داری، کران‌های بالا و پایین) همه مؤلفه‌های ده‌گانه روستای هوشمند معنی‌دار شده‌اند. کران بالا و پایین مثبت متغیرها نشان‌دهنده این است که میانگین متناسب با مقدار مورد آزمون است. نتایج به‌دست‌آمده برای متغیر روستای هوشمند و مؤلفه‌های آن نشان داد، بین مؤلفه‌های ده‌گانه روستای هوشمند، گردشگری هوشمند بیشترین تأثیر را در ایجاد روستای هوشمند در بین ساکنان روستاهای نمونه داشته است. به‌طوری‌که در این شاخص، مقدار آماره T برابر ۹/۲۶۵ و مقدار سطح معنی‌داری برابر با ۰/۰۰۰ که از ۰/۰۵ کمتر است، با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که از نظر روستاییان مؤلفه گردشگری هوشمند در ایجاد روستای هوشمند روستاهای نمونه تأثیر بیشتری داشته است

جدول ۵. بررسی تحلیل آزمون تی تک نمونه‌ای مؤلفه‌های روستای هوشمند

استاندارد آزمون ۳							مؤلفه‌ها
فاصله اطمینان ۹۵٪ اختلاف		اختلاف میانگین	سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار آماره t	میانگین	
بالا	پایین						
۰/۳۲	۰/۱۹	۰/۲۵۸	۰	۲۵۹	۸/۰۰۸	۳/۲۵	محیط هوشمند
۰/۲۳	۰/۱۲	۰/۱۷۷	۰	۲۵۹	۶/۱۴۳	۳/۱۷	کشاورزی هوشمند
۰/۱۱	۰/۰۲	۰/۰۶۵	۰	۲۵۹	۲/۶۸۷	۳/۰۶	آموزش هوشمند
۰/۲۹	۰/۱۸	۰/۲۳۵	۰	۲۵۹	۸/۳۸۸	۳/۲۴	سلامت هوشمند
۰/۳۹	۰/۲۵	۰/۳۲۳	۰	۲۵۹	۸/۹۹۶	۳/۳۳	انرژی هوشمند
۰/۲۷	۰/۱۵	۰/۲۱۲	۰	۲۵۹	۷/۱۲۵	۳/۲۱	زیرساخت و تحرک هوشمند
۰/۲	۰/۱	۰/۱۵۴	۰	۲۵۹	۶/۰۲۹	۳/۲۰	اتصال هوشمند
۰/۳۶	۰/۲۴	۰/۳	۰	۲۵۹	۹/۲۶۵	۳/۳۱	گردشگری هوشمند
۰/۳۲	۰/۱۷	۰/۲۴۶	۰	۲۵۹	۶/۸۰۰	۳/۲۶	اقتصاد هوشمند
۰/۲۲	۰/۱۱	۰/۱۶۹	۰	۲۵۹	۶/۰۵۸	۳/۱۹	حکمرانی و مدیریت هوشمند

در توزیع فضایی مؤلفه محیط هوشمند، روستاهای چیچکلو و ایرین به ترتیب با میانگین ۳/۵۸ و ۳/۳۳ از وضعیت بهتری برخوردار هستند و در مقابل روستای فیروز بهرام با آماره ۲/۶۷ از وضعیت نامناسب‌تری بهره‌منداست، در مؤلفه محیط هوشمند، ۸ روستا دارای میانگین بالاتر از ۳ و از شرایط مطلوب‌تری برخوردارند. در بررسی مؤلفه کشاورزی هوشمند در روستاهای نمونه فیروز بهرام با ۴ و شاطره و نظام‌آباد ۳/۳۶ از وضعیت بهتری برخوردار و ۱۱ روستا دارای میانگین بالاتر از ۳ و از شرایط مطلوب‌تری برخوردار بوده‌اند. در بررسی مؤلفه آموزش هوشمند نیز در روستاهای نمونه نظام‌آباد با ۴/۳۰ و بهرام‌آباد ۳/۷۰ از وضعیت بهتری برخوردار و ۱۱ روستا دارای

میانگین بالاتر از ۳ هستند. در مؤلفه سلامت هوشمند در روستاهای نمونه گلدسته، فیروز بهرام، حسن آباد خالصه با ۳/۸۸ از وضعیت بهتری برخوردار هستند.

جدول ۶. توزیع فضایی وضعیت شاخص‌های روستای هوشمند در روستاهای مورد مطالعه

نام روستا	محیط هوشمند	کشاورزی هوشمند	آموزش هوشمند	سلامت هوشمند	انرژی هوشمند	زیرساخت و تحرک هوشمند	اتصال هوشمند	گردشگری هوشمند	اقتصاد هوشمند	حکمرانی مدیریت هوشمند
علی آباد قاجار	۳/۲۵	۳	۳/۴	۲/۷۵	۲/۷۸	۳/۱	۴/۴۴	۳/۱	۳/۵	۳/۲۳
گلدسته	۳/۰۹	۲/۲۷	۳/۳	۳/۸۸	۲/۶۷	۲/۹	۴	۳/۴	۲/۵	۳/۱۸
فیروز بهرام	۲/۶۷	۴	۳/۱	۳/۸۸	۳/۳۳	۳/۴	۳/۳۳	۳/۴	۲/۸	۳/۳۷
علی آباد طپانچه	۲/۷۵	۳/۲۷	۳/۴	۳/۲۵	۳/۳۳	۳/۲	۳/۴۴	۲/۸	۲/۶۷	۳/۱۵
حسین آباد	۲/۸۳	۳/۰۹	۲/۸	۳/۶۳	۳/۱۱	۳/۸	۴	۲/۲	۳/۷۸	۳/۲۱
ده عباس	۳	۳/۴	۳/۲	۳/۲۵	۲/۸۹	۳/۳	۳/۷۸	۳/۶	۳/۳	۳/۳۲
نظام آباد	۳/۲۵	۳/۳۶	۴/۳	۳/۲۵	۳/۵۶	۳/۳	۳/۱۱	۳/۴	۳	۳/۴۲
بهرام آباد	۳	۳	۳/۷	۲/۳۸	۳/۲۲	۲/۸	۴/۱۳	۳/۲	۲/۸	۳/۱۷
شاطره	۲/۷۵	۳/۳۶	۳	۳/۳۸	۴	۲/۵	۲/۵۶	۴	۲/۷	۳/۱۴
حسن آباد خالصه	۳/۱۷	۳/۲۷	۳/۵	۳/۸۸	۳/۱۱	۳/۶	۲/۴۴	۳/۳	۲/۸	۳/۱۷
ایرین	۳/۳۳	۳/۰۹	۳/۴	۳/۲۵	۳/۱۱	۲/۹	۲/۴۴	۱/۹	۳/۴	۳/۰۵
چیچکلو	۳/۵۸	۳/۱۸	۳	۳/۳۸	۳/۱۱	۳/۲	۳/۷۸	۲/۸	۳/۵	۳/۳۱

در توزیع فضایی مؤلفه انرژی هوشمند روستاهای شاطره و نظام آباد و به ترتیب با آماره‌های ۴ و ۳/۵۶ از وضعیت بهتری برخوردار، ۸ روستا دارای میانگین بالاتر از ۳ و از شرایط مطلوب‌تری برخوردارند. در مؤلفه زیرساخت و تحرک هوشمند روستاهای حسین آباد و حسن آباد خالصه به ترتیب با آماره‌های ۳/۸۰ و ۳/۶۰ از وضعیت بهتری برخوردار هستند و در مقابل روستای بهرام آباد با آماره ۲. در وضعیت پایین‌تر از میانگین قرار دارد. در مؤلفه اتصال هوشمند روستاهای علی آباد قاجار و علی آباد طپانچه به ترتیب با آماره‌های ۴/۴۴ و ۴/۰۰ از وضعیت بهتری برخوردار هستند. در مؤلفه گردشگری هوشمند، نیز روستاهای شاطره و ده عباس به ترتیب با آماره‌های ۴ و ۳/۶۰ از وضعیت بهتری برخوردار هستند و ۸ روستا دارای میانگین بالاتر از ۳ و از شرایط مطلوب‌تری برخوردارند. در توزیع فضایی مؤلفه اقتصاد هوشمند روستاهای علی آباد قاجار و چیچکلو با آماره‌های ۳/۵۰ از وضعیت بهتری برخوردار هستند و در مقابل روستای گلدسته با آماره ۲/۵۰ در وضعیت پایین‌تر از میانگین قرار دارد. در بررسی مؤلفه حکمروایی هوشمند در روستاهای مورد مطالعه، روستاهای نظام آباد و فیروز بهرام به ترتیب با آماره‌های ۳/۴۲ و ۳/۳۷ از وضعیت بهتری برخوردار هستند. از نتایج پیداست که مهم‌ترین مؤلفه روستای هوشمند در منطقه مورد مطالعه (شهرستان اسلامشهر) از نظر پاسخگویان، شاخص اتصال هوشمند است.

بررسی وضعیت ابعاد توسعه پایدار در سطح سکونتگاه‌های روستایی پیراشهری

برای سنجش سطح توسعه پایدار روستایی در محدوده مورد مطالعه، از شاخص‌هایی در ابعاد اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست‌محیطی کالبدی-فیزیکی و نهادی-مدیریتی (در قالب طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت) استفاده شد. بر

پایه نتایج تحقیق، از نظر روستاییان، سطح پایداری سکونتگاه‌های روستایی پیراشهری برابر با میانگین $3/25$ (بالا تر از میانگین) 3 و نشان‌دهنده سطح بالای توسعه پایدار در روستاهای مورد مطالعه از دیدگاه روستائیان می‌باشد. بعد محیطی زیست‌محیطی و بعد اقتصادی به ترتیب با میانگین‌های $3/40$ و $3/25$ بیشترین میانگین را در سطح روستاهای نمونه داشته است. از آنجایی که داده‌ها دارای توزیع نرمال (با استفاده از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف) هستند، جهت تحلیل وضعیت ابعاد و مؤلفه‌های پایداری روستاها از آزمون تی تک نمونه‌ای (با میانه نظری 3) استفاده شده است و نتایج نشان می‌دهد که کران بالا و پایین همه متغیرها مثبت هستند که نشان‌دهنده این است که میانگین متناسب با مقدار مورد آزمون است. در نتیجه، بین ابعاد پنج‌گانه توسعه پایدار، ابعاد زیست‌محیطی و اجتماعی - فرهنگی بیشترین تأثیر را در ایجاد توسعه پایدار در بین ساکنان روستاهای نمونه داشته است. به‌نحوی که در این ابعاد، مقدار آماره T به ترتیب برابر $9/729$ و $8/618$ و مقدار سطح معنی‌داری برابر با $0/000$ که از $0/05$ کمتر است، با اطمینان 95 درصد می‌توان گفت که از نظر روستاییان بعد زیست‌محیطی در ایجاد توسعه پایدار در روستاهای نمونه تأثیر بیشتری داشته است. همچنین کمترین میزان مربوط شاخص اقتصادی با آماره $5/960$ می‌باشد.

جدول ۷. تحلیل آزمون تی تک نمونه‌ای برای ابعاد و مؤلفه‌های توسعه پایدار در منطقه

استاندارد آزمون ۳						میانگین	مؤلفه‌ها و ابعاد
فاصله اطمینان ۹۵٪		اختلاف میانگین	سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار آماره t		
پایین	بالا						
۰/۲۶۰	۰/۱۰۰	۳/۰۹	۰/۰۰۰	۲۵۹	۴/۴۲۳	۳/۱۷	امنیت اجتماعی- روانی
۰/۲۸۰	۰/۰۸۰	۳/۰۳	۰۰۰	۲۵۹	۳/۵۷۲	۳/۱۸	آگاهی و احساس تعلق
۰/۴۹۰	۰/۲۸۰	۳/۰۷	۰۰۰	۲۵۹	۶/۹۹۶	۳/۳۸	انسجام اجتماعی
۰/۳۳۰	۰/۱۳۰	۳/۰۴	۰۰۰	۲۵۹	۴/۶۱۸	۳/۲۳	میزان رضایت‌مندی
۰/۴۱۰	۰/۲۰۰	۳/۰۳	۰۰۰	۲۵۹	۵/۷۰۵	۳/۳۰	اشتغال و درآمد
۰/۴۴۰	۰/۲۳۰	۲/۹۸	۰۰۰	۲۵۹	۶/۲۰۲	۳/۳۳	میزان سرمایه‌گذاری
۰/۲۰۰	۰/۰۲۰	۳/۰۷	۰۰۰	۲۵۹	۲/۳۶۵	۳/۱۱	درآمد و رشد اقتصادی
۱۹۰۰	۰/۰۴۰	۳/۲۴	۰۰۰	۲۵۹	۲/۹۰۱	۳/۱۲	قابلیت‌ها و دسترسی‌ها
۰/۳۳۰	۰/۱۸۰	۲/۹۹	۰۰۰	۲۵۹	۶/۷۶۴	۳/۳۶	سبک معماری و ساخت‌وسازهای روستایی
۰/۲۲۰	۰/۰۸۰	۳/۱۵	۰۰۰	۲۵۹	۴/۱۲۷	۳/۲۴	توسعه امکانات و خدمات زیربنایی و رفاهی
۰/۲۸۰	۰/۱۰۰	۲/۹۰	۰۰۰	۲۵۹	۴/۱۳۷	۳/۱۸	آگاهی مدیریتی
۰/۴۰۰	۰/۱۷۰	۳/۱۱	۰۰۰	۲۵۹	۴/۷۷۸	۳/۰۸	رویکردهای نهادی- مدیریتی
۰/۵۰۰	۰/۳۱۰	۳/۱۰۰	۰۰۰	۲۵۹	۸/۳۴۳	۳/۴۰	بهداشت محیط
۰/۳۸۰	۰/۱۸۰	۳/۰۲۳	۰۰۰	۲۵۹	۵/۶۱۳	۳/۲۶	تغییرات محیطی
۰/۶۴۰	۰/۴۶۰	۳/۱۴۲	۰۰۰	۲۵۹	۱۲/۰۵۱	۳/۵۵	آگاهی زیست‌محیطی
۰/۳۴۰	۰/۲۱۰	۳/۱۲	۰۰۰	۲۵۹	۸/۶۱۸	۳/۲۴	بعد اجتماعی – فرهنگی
۰/۲۹۰	۰/۱۴۰	۳/۱۰	۰۰۰	۲۵۹	۵/۹۶۰	۳/۲۵	بعد اقتصادی
۰/۲۳۰	۰/۱۲۰	۲/۹۹	۰۰۰	۲۵۹	۶/۵۳۷	۳/۲۴	بعد کالبدی- فیزیکی
۰/۳۹۰	۰/۲۲۰	۲/۸۵۴	۰۰۰	۲۵۹	۷/۰۵۲	۳/۱۳	بعد نهادی –مدیریتی
۰/۴۲۰	۰/۲۸۰	۲/۹۶۵	۰۰۰	۲۵۹	۹/۷۲۹	۳/۴۰	بعد زیست‌محیطی
۰/۲۹۶	۰/۲۲۹	۳/۰۳۵	۰۰۰	۲۵۹	۱۵/۳۸۷	۳/۲۵	توسعه پایدار

در ادامه نتایج جدول (۷) توزیع فضایی میانگین متغیر توسعه پایدار تحقیق در سطح روستاهای منطقه مورد مطالعه، در بعد اجتماعی - فرهنگی روستاهای حسن آباد خالصه و علی آباد طپانچه به ترتیب با میانگین ۳/۳۶ و ۳/۳۴ دارای بالاترین آماره و در مجموع چهار روستا دارای میانگین بالای ۳ بوده‌اند. در بعد اقتصادی نیز روستاهای گلدسته و شاطره به ترتیب با میانگین ۳/۳۹ و ۳/۳۱ دارای بیشترین میانگین و روستاهای ده عباس و علی آباد قاجار و با ۲/۴۴ و ۲/۳۵ کمترین میانگین را به خود اختصاص داده‌اند. در بعد کالبدی - فیزیکی ایرین و علی آباد طپانچه به ترتیب با میانگین ۴/۰۵ و ۳/۷۶ دارای بیشترین میانگین و در مجموع ده روستا دارای میانگین بالای ۳ بوده‌اند. در بعد نهادی - مدیریتی روستاهای بهرام آباد و نظام آباد به ترتیب با میانگین ۴/۶۲ و ۴/۲۹ دارای بیشترین میانگین و روستاهای حسین آباد و فیروز بهرام و با ۲/۲۶ و ۲/۵۵ کمترین میانگین را به خود اختصاص داده است. در بعد زیست محیطی روستاهای بهرام آباد و شاطره به ترتیب با میانگین ۴/۳۷ و ۳/۹۰ دارای بیشترین میانگین و روستاهای فیروز بهرام و چیچکلو با ۳۰/۷ و ۳/۰۶ کمترین میانگین را به خود اختصاص داده است که در بعد زیست محیطی تمام روستاها دارای میانگین بالای ۳ بوده‌اند.

جدول ۸. توزیع فضایی ابعاد توسعه پایدار در سطح روستاهای مورد مطالعه

ابعاد	اجتماعی فرهنگی	اقتصادی	کالبدی - فیزیکی	نهادی مدیریتی	زیست محیطی
نام روستا					
علی آباد قاجار	۲/۹۳	۲/۳۵	۲/۸۱	۳/۰۰	۳/۱۶
گلدسته	۳/۰۶	۳/۳۹	۳/۱۱	۲/۵۲	۳/۰۸
فیروز بهرام	۲/۸۷	۳/۰۸	۲/۸۶	۲/۵۵	۳/۰۷
علی آباد طپانچه	۳/۳۴	۲/۸۸	۳/۷۶	۳/۴۰	۳/۴۷
حسین آباد	۲/۶۰	۲/۸۸	۳/۵۲	۲/۲۶	۴/۳۴
ده عباس	۲/۷۰	۲/۴۴	۳/۵۹	۳/۲۴	۳/۳۴
نظام آباد	۲/۸۲	۳/۱۹	۳/۰۶	۴/۲۹	۳/۱۷
بهرام آباد	۳/۱۵	۲/۹۹	۳/۴۸	۴/۶۲	۴/۳۷
شاطره	۲/۸۵	۳/۳۱	۳/۴۴	۳/۵۰	۳/۹۰
حسن آباد خالصه	۳/۳۶	۲/۶۳	۳/۶۸	۲/۷۶	۳/۷۸
ایرین	۲/۱۵	۲/۹۵	۴/۰۵	۳/۰۷	۳/۱۳
چیچکلو	۲/۶۲	۳/۰۹	۳/۲۶	۲/۷۴	۳/۰۶

بررسی اثرگذاری شاخص‌های روستای هوشمند بر توسعه پایدار روستایی با استفاده از مدل معادلات ساختاری (Smart PLS)

با توجه به نرمال داده‌ها (نتایج آزمون کولموگروف اسمیرنوف) می‌توان از آزمون ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه متغیرها در روستاها استفاده نمود و نتایج نشان می‌دهد که تمامی مقادیر احتمال آزمون جهت ارتباط، بین متغیر مستقل (روستای هوشمند) و متغیر وابسته (توسعه پایدار)، دارای سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد که براین اساس فرضیه صفر آزمون رد می‌شود؛ یعنی بین متغیر روستای هوشمند با توسعه پایدار همبستگی مثبت و معنی‌داری وجود دارد. همچنین ضریب همبستگی بین متغیرهای پژوهش برابر ۰/۵۸۴

می‌باشد که نشان از شدت متوسط همبستگی بین عوامل دارد. این ارتباط و شدت آن در سطح اطمینان ۹۵ درصد و سطح معناداری صفر ($\text{sig}=0.000$) تأیید شده است.

جدول ۹. ضریب همبستگی پیرسون بین روستای هوشمند و توسعه پایدار

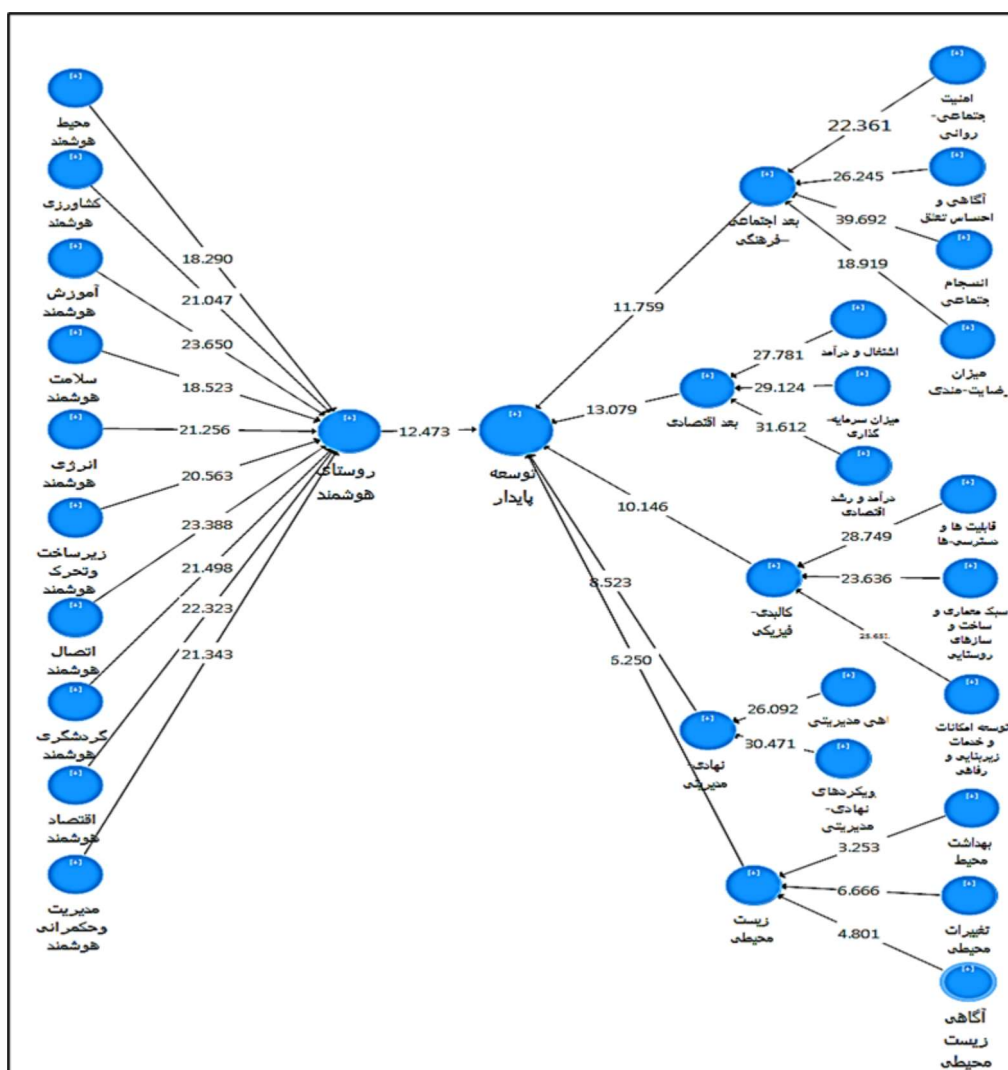
وابسته	توسعه پایدار	
	مقدار آماره پیرسون	سطح معناداری
روستای هوشمند	۰/۵۸۴*	۰/۰۰۰
مستقل	نتیجه آزمون	رابطه معنی‌دار وجود دارد

*. همبستگی در سطح ۰/۰۵ معنادار است

برای آزمون مدل مفهومی پژوهش و تأثیر سرمایه اجتماعی بر توسعه پایدار روستایی از فن مدل‌سازی معادلات ساختاری و نرم‌افزار Smart PLS، استفاده شد. در این مدل، روایی پرسشنامه توسط دو معیار روایی همگرا و واگرا که مختص مدل‌سازی معادلات ساختاری است، بررسی شد. روایی همگرا به میزان توانایی شاخص‌های یک بُعد در تبیین آن بُعد اشاره دارد و روایی واگرا نیز بیانگر این مطلب است که سازه‌های مدل پژوهش بایستی همبستگی بیشتری با سؤالات خود داشته باشند تا با سازه‌های دیگر (Hulland, 1999) برای ارزیابی روایی همگرا از معیار، AVE (میانگین واریانس استخراج شده ۲) مربوط به متغیرهای مرتبه اول استفاده شد.

جدول ۱۰. شاخص‌های ارزیابی اعتبار و پایایی ابزار مؤلفه‌های روستای هوشمند و توسعه پایدار

مؤلفه	اعتبار همگرا	اعتبار ممیز			پایایی	
		فورنل و لاکر	بارهای عاملی متقاطع	HTMT	آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی
توسعه پایدار روستایی	۰/۷۸۰	تایید	تایید	تایید	۰/۸۱۱	۰/۸۱۲
محیط هوشمند	۰/۷۷۲	تایید	تایید	تایید	۰/۸۲۵	۰/۸۲۵
کشاورزی هوشمند	۰/۸۴۴	تایید	تایید	تایید	۰/۸۹۷	۰/۷۸۷
آموزش هوشمند	۰/۷۵۷	تایید	تایید	تایید	۰/۸۱	۰/۸۱۲
سلامت هوشمند	۰/۸۰۰	تایید	تایید	تایید	۰/۸۵۳	۰/۸۴۰
انرژی هوشمند	۰/۷۶۲	تایید	تایید	تایید	۰/۸۱۵	۰/۸۱۵
زیرساخت و تحرک هوشمند	۰/۷۰۵	تایید	تایید	تایید	۰/۷۵۸	۰/۷۵۸
اتصال هوشمند	۰/۷۷۱	تایید	تایید	تایید	۰/۸۲۴	۰/۸۲۴
گردشگری هوشمند	۰/۷۲۱	تایید	تایید	تایید	۰/۷۷۴	۰/۸
اقتصاد هوشمند	۰/۷۲۱	تایید	تایید	تایید	۰/۷۷۴	۰/۷۷۴
حکمرانی و مدیریت هوشمند	۰/۷۱۴	تایید	تایید	تایید	۰/۷۶۷	۰/۷۵۶

شکل ۳. مدل ساختاری اثرگذاری شاخص های روستای هوشمند در حالت قدر مطلق معناداری ضرایب (t-value)

مقدار ملاک برای سطح قبولی AVE برابر ۰/۵ می باشد (Magner et al, 1996)، بدین معنا است که متغیر پنهان موردنظر حداقل ۰/۵ درصد واریانس مشاهده پذیر خود را تبیین می کند. بنابراین، تمامی مقادیر AVE مربوط به سازه ها از ۰/۵ بیشتر بوده و این مطلب، مؤید این می باشد که روایی همگرای پرسشنامه حاضر در حد قابل قبول است. جدول (۱۰) برای سنجش پایایی مدل از پایایی ترکیبی، و آلفای کرونباخ استفاده می شود که ضریب آلفای کرونباخ بیانگر میزان توانایی سؤالات در تبیین مناسب ابعاد مربوط به خود است. همچنین ضریب پایایی ترکیبی نیز میزان همبستگی سؤالات یک بعد به یکدیگر برای برازش کافی مدل های اندازه گیری را مشخص می کند (Fornell & Larker, 1981). با توجه به اینکه مقدار مناسب برای آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی ۰/۷ است. و مطابق با یافته های تحقیق این معیارها در مورد متغیرهای مکنون مقدار مناسبی را اتخاذ نموده اند، می توان متناسب بودن وضعیت پایایی پژوهش را تأیید کرد.

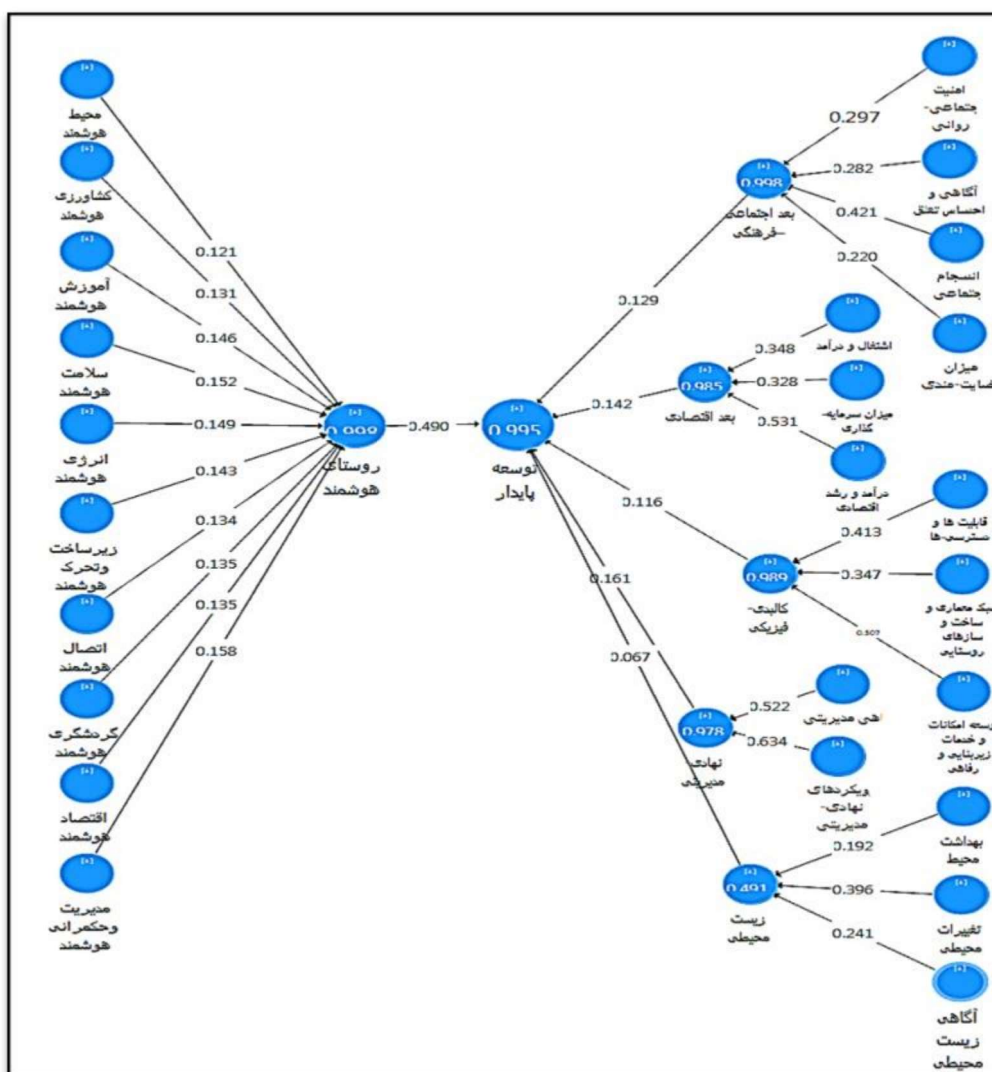
جهت بررسی تأثیر رهیافت روستای هوشمند بر توسعه پایدار با استفاده از رویکرد مدل سازی معادله ساختاری واریانس محور متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش به صورت متغیرهای مکنون و در قالب مدل های عاملی مرتبه اول وارد مدل معادله ساختاری گردیدند. مقادیر T مربوط به آزمون Bootstrapp نیز نتایج را تأیید کرد این آزمون

همانند آزمون T تفسیر می‌شود؛ ضرایب T بین مؤلفه‌های روستای هوشمند و توسعه پایدار روستایی، بالای ۲/۵۸ هستند یعنی ارتباط بین متغیرها در جامعه نمونه با اطمینان ۹۹ درصد تأیید می‌شود (شکل ۳). علاوه بر این، برای بررسی معناداری ضریب مسیر لازم است مقدار t برای هر مسیر برآورد گردد.

جدول ۱۱. شاخص‌های ارزیابی مدل درونی پژوهش (جهت و معناداری اثرات مستقیم در بین متغیرهای تحقیق)

ضرایب معنی‌داری z یا T-values	آماره T	سطح معناداری	ضرایب معنی‌داری z یا T-values	آماره T	سطح معناداری
محیط هوشمند -> روستای هوشمند	۲۲/۵۷	۰	درآمد و رشد اقتصادی -> بعد اقتصادی	۳۳/۳۳	۰
کشاورزی هوشمند -> روستای هوشمند	۴/۶۵	۰	روستای هوشمند -> توسعه پایدار	۱۳/۵۶	۰
اتصال هوشمند -> روستای هوشمند	۲۷/۰۷	۰	رویکرد نهادی- مدیریتی -> نهادی- مدیریتی	۳۰/۶۳	۰
اقتصاد هوشمند -> روستای هوشمند	۲۷/۱۹	۰	زیرساخت. تحرک هوشمند -> روستای هوشمند	۲۰/۵۶	۰
گردشگری هوشمند -> روستای هوشمند	۲۳/۱۹	۰	زیست‌محیطی -> توسعه پایدار	۶/۶۹	۰
زیرساخت و تحرک هوشمند -> روستای هوشمند	۲۶/۴۰	۰	معماری روستایی -> کالبدی- فیزیکی	۲۳/۹۲	۰
آموزش هوشمند -> روستای هوشمند	۲۳/۲۸	۰	سلامت هوشمند -> روستای هوشمند	۱۷/۹۹	۰
انرژی هوشمند -> روستای هوشمند	۲۲/۲۴	۰	قابلیت‌ها و دسترسی‌ها -> کالبدی- فیزیکی	۳۰/۲۴	۰
سلامت هوشمند -> روستای هوشمند	۲۱/۴۷	۰	محیط هوشمند -> روستای هوشمند	۱۸/۲۵	۰
مدیریت هوشمند -> روستای هوشمند	۴۳/۳۸	۰	مدیریت هوشمند -> روستای هوشمند	۲۰/۷۸	۰
زیست‌محیطی -> توسعه پایدار	۱۲/۷۶	۰	میزان رضایت‌مندی -> بعد اجتماعی فرهنگی	۱۹/۵۰	۰
کالبدی- فیزیکی -> توسعه پایدار	۱۴/۰۱	۰	میزان سرمایه‌گذاری -> بعد اقتصادی	۳۰/۱۴	۰
بعد اجتماعی- فرهنگی -> توسعه پایدار	۳/۱۱	۰	نهادی- مدیریتی -> توسعه پایدار	۹/۳۰	۰
بعد اقتصادی -> توسعه پایدار	۶/۵۱	۰	کالبدی- فیزیکی -> توسعه پایدار	۱۰/۰۳	۰
روستای هوشمند -> توسعه پایدار	۲۵/۶۶	۰	کشاورزی هوشمند -> روستای هوشمند	۲۱/۶۵	۰
محیط هوشمند -> روستای هوشمند	۲۰/۶۷	۰			

با توجه به نتایج T و P ضریب مسیر و تأیید ارتباط مستقیم بین متغیرها، در ادامه ضریب تأثیر مستقیم و غیرمستقیم مؤلفه‌های روستای هوشمند بر توسعه پایدار روستایی نیز بررسی شده است. رابطه علت و معلولی بین متغیرهای مکنون و انواع مؤلفه‌ها در قالب مدل ساختاری سنجیده شده است (شکل ۴).

شکل ۴. مدل ساختاری اثرگذاری شاخص‌های روستای هوشمند بر توسعه پایدار در حالت ضرایب استاندارد

بر اساس نتایج نظر گرفتن اثرات مستقیم و غیرمستقیم، بعد نهادی مدیریتی با ضریب ۰/۱۱۶، تأثیر نسبتاً زیادی بر توسعه پایدار داشته است. این ارتباط بین سازه‌های اصلی پژوهش در سطح اطمینان ۹۵ درصد به لحاظ آماری نیز معنادار است و P کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد ($p > ۰/۰۵$). از بین مؤلفه‌های تحقیق، مؤلفه‌های «مدیریت و حکمرانی هوشمند» با ضریب ۰/۱۵۸ و «انرژی هوشمند» با ضریب ۰/۱۴۹ بیشترین تأثیرگذاری مستقیم را بر شکل‌گیری روستای هوشمند داشته‌اند.

جدول ۱۲. برآورد اثرات کل، مستقیم و غیرمستقیم رهیافت روستای هوشمند بر توسعه پایدار روستایی

متغیر مستقل	شاخص میانجی	متغیر وابسته	ضریب تعیین (R^2)	اثرات مستقیم		اثرات غیرمستقیم		اثرات کل	
				اثر مستقیم	P	اثر غیرمستقیم	p	اثر کل	p
محیط هوشمند	مستقیم	توسعه پایدار	۰/۹۹۸	۰/۱۲۱	۰/۰۰۰	-	-	۰/۱۲۱	۰/۰۰۰
کشاورزی هوشمند	مستقیم			۰/۱۳۱	۰/۰۰۰	-	-	۰/۱۳۱	۰/۰۰۰
اتصال هوشمند	مستقیم			۰/۱۳۴	۰/۰۰۰	-	-	۰/۱۳۴	۰/۰۰۰
اقتصاد هوشمند	مستقیم			۰/۱۳۵	۰/۰۰۰	-	-	۰/۱۳۵	۰/۰۰۰
گردشگری هوشمند	مستقیم			۰/۱۳۶	۰/۰۰۰	-	-	۰/۱۳۶	۰/۰۰۰
زیرساخت و تحرک هوشمند	مستقیم			۰/۱۴۲	۰/۰۰۰	-	-	۰/۱۴۲	۰/۰۰۰
آموزش هوشمند	مستقیم			۰/۱۴۶	۰/۰۰۰	-	-	۰/۱۴۶	۰/۰۰۰
انرژی هوشمند	مستقیم			۰/۱۴۹	۰/۰۰۰	-	-	۰/۱۴۹	۰/۰۰۰
سلامت هوشمند	مستقیم			۰/۱۵۲	۰/۰۰۰	-	-	۰/۱۵۲	۰/۰۰۰
مدیریت و حکمرانی هوشمند	مستقیم			۰/۱۵۹	۰/۰۰۰	-	-	۰/۱۵۹	۰/۰۰۰
توسعه پایدار	اجتماعی- فرهنگی؛ اقتصادی؛ نهادی-مدیریتی؛ کالبدی-فضایی			۰/۴۹۰	۰/۰۰۰	-	-	۰/۴۹۰	۰/۰۰۰

مقادیر برآورد شده در جدول (۱۲) بیانگر این است که ابعاد متغیر مستقل تحقیق به صورت مستقیم و غیرمستقیم بر روی متغیر توسعه پایدار روستایی تأثیر گذاشته است. این ارتباط بین سازه‌های اصلی پژوهش در سطح اطمینان ۹۵ درصد به لحاظ آماری نیز معنادار است و P کمتر از ۰/۰۵ است، یعنی هر واحد افزایش متغیر مستقل (به نسبت ضریب تأثیر به‌دست‌آمده) با افزایش متغیر وابسته همراه می‌باشد و برعکس. مؤلفه‌های متغیر مستقل تحقیق (مؤلفه‌های ده‌گانه روستای هوشمند) در مجموع ۴۹ درصد از واریانس متغیر توسعه پایدار روستایی را پیش‌بینی می‌کنند که با توجه به مقادیر حجم اثر شاخص ضریب تعیین، این مقدار، قابل قبول برآورد می‌شود، به عبارت دیگر شاخص‌های متغیر مستقل در حد زیادی توان تبیین واریانس متغیر توسعه پایدار روستایی را دارند. درنهایت، با توجه به مقدار ضرایب کل (اثر مستقیم و غیرمستقیم) شاخص‌های تحقیق بر توسعه پایدار -روستایی می‌توان گفت تأثیر مؤلفه‌های روستای هوشمند بر توسعه پایدار روستایی مثبت و در حد نسبتاً زیاد برآورد می‌شود؛ براین اساس از دیدگاه روستاییان محدوده مورد مطالعه، در کل، مدیریت و حکمرانی هوشمند با ضریب ۰/۱۵۹ بیشترین و محیط هوشمند ضریب ۰/۱۲۱ کمترین تأثیر را بر توسعه پایدار روستایی دارد. شاخص‌های ارزیابی کلیت مدل معادله ساختاری نیز نتایج به‌دست‌آمده را تأیید می‌کند و بیانگر این است که داده‌ها جمع‌آوری شده، مدل نظری پژوهش را حمایت می‌کنند، به عبارت دیگر برازش داده‌ها به مدل برقرار است و همه شاخص‌ها دلالت بر مطلوبیت مدل معادله ساختاری دارند.

۵) نتیجه گیری

بی توجهی به تغییرات فناوری که یکی از ارکان روستای هوشمند محسوب می شود کارایی یک سکونتگاه روستایی را برای اقشار ساکن روستا به ویژه قشر تحصیل کرده در نازل ترین درجه قرار می دهد و موجب مهاجرت بیشتر آن ها می شود. محدودیت در زمینه فناوری، اشتغال. اقتصاد و رفاه ساکنان روستایی را تحت تاثیر منفی قرار می دهد و محدودیت زمانی و مکانی را بیشتر می کند. "روستای هوشمند" فعالیت های طولانی مدت اجتماعی، اقتصادی و رفاهی و زیست محیطی را برای جامعه روستا فراهم می کند که باعث می شود مشارکت گسترده در فرآیندهای حاکمیت محلی و ارتقاء کارآفرینی فراهم شود. هر چه میزان اثرگذاری مؤلفه های روستای هوشمند افزایش یابد، میزان اثرات ابعاد محیطی - اکولوژیک، اجتماعی، اقتصادی و فیزیکی افزایش یافته و در نتیجه عملکرد روستاییان در زمینه توسعه پایدار افزایش یافته و در مقابل با کاهش میزان اثرگذاری شاخص ها روستای هوشمند، میزان عملکرد روستاییان در فرآیند توسعه پایدار روستایی نیز کاهش خواهد یافت. با این هدف، اثرگذاری طیف گسترده ای از شاخص های روستای هوشمند (در قالب مؤلفه های ده گانه) بر توسعه پایدار روستایی در سکونتگاه های پیراشهری تهران در محدوده شهرستان اسلامشهر بررسی شد. بنابراین، پژوهش حاضر از دو جهت حائز اهمیت است؛ اول اینکه در آن طیف گسترده ای از شاخص های روستای هوشمند شناسایی شده است؛ دوم اینکه به بررسی اثرگذاری شاخص های روستای هوشمند بر توسعه پایدار در منطقه مورد مطالعه پرداخته است.

نتایج آزمون T تک نمونه ای نشان داد که از میان مؤلفه های ده گانه رهیافت روستای هوشمند، گردشگری هوشمند و انرژی هوشمند به ترتیب با میزان آماره $9/625$ و $8/996$ مهم ترین مؤلفه های روستای هوشمند در روستاهای مورد مطالعه بوده اند. با توجه به نظر پاسخگویان، شاخص انرژی هوشمند با میانگین $3/33$ درصد رتبه اول و شاخص گردشگری هوشمند با میزان $3/31$ درصد رتبه دوم اثرگذاری در شکل گیری رهیافت روستای هوشمند در منطقه مورد مطالعه را به خود اختصاص داده است. نتایج توزیع فضایی مؤلفه های روستای هوشمند نشان می دهد روستای نظام آباد و فیروز بهرام به ترتیب در رتبه اول و دوم و روستای ایرین در رتبه آخر در بین روستاهای منطقه مورد مطالعه قرار دارند. بر پایه نتایج تحقیق از نظر روستاییان، سطح توسعه پایدار روستایی برابر با میانگین $3/25$ (بالتر از میانه نظری ۳) و نشان دهنده سطح قابل قبول توسعه پایدار در روستاهای مورد مطالعه از دیدگاه روستائیان است. در بین ابعاد پنج گانه توسعه پایدار، بعد زیست محیطی و اجتماعی فرهنگی بیشترین تأثیر را در ایجاد توسعه پایدار در بین ساکنان روستاهای مورد مطالعه داشته است. بطوریکه در این ابعاد، مقدار آماره T به ترتیب برابر $9/729$ و $8/618$ و مقدار سطح معنی داری برابر با $0/00$ که از $0/05$ کمتر است، با اطمینان ۹۵ درصد می توان گفت که از نظر روستاییان بعد زیست محیطی در ایجاد توسعه پایدار در روستاهای نمونه تأثیر بیشتری داشته است. نتایج توزیع فضایی ابعاد و مؤلفه های توسعه پایدار نشان می دهد روستای بهرام آباد و شاطره به ترتیب در رتبه اول و دوم و روستای علی آباد قاجار در رتبه آخر در بین روستاهای مورد مطالعه قرار دارند.

نتایج مدل سازی معادلات ساختاری با رویکرد تکنیک حداقل مربعات جزئی و با استفاده از نرم افزار Smart PLS برای بررسی تأثیر رهیافت روستای هوشمند بر توسعه پایدار سکونتگاه های روستایی، ضمن تأیید آزمون بیرونی مدل، مقدار روایی واگرا و همگرا، آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی نشان داد که ضرایب t بین دو سازه اصلی پژوهش، بالای $2/58$ و بیانگر رابطه معنادار و مستقیم است. بدین ترتیب رهیافت روستای هوشمند بر توسعه پایدار سکونتگاه های روستایی تأثیر مثبت و معناداری دارد. شاخص مدیریت و حکمرانی هوشمند و سلامت هوشمند به ترتیب با ضرایب $0/159$ و $0/152$ بیشترین تأثیر را بر توسعه پایدار روستایی را داشته اند و مؤلفه های

هوشمند و کشاورزی هوشمند به ترتیب با ضرایب ۰/۱۲۱ و ۰/۱۳۱ کمترین تأثیر را بر توسعه پایدار سکونتگاه‌های روستایی پیراشهری دارد. و متغیر روستای هوشمند ۴۹ درصد از واریانس متغیر توسعه پایدار روستایی را پیش‌بینی می‌کند.

پژوهش انجام‌شده در زمره اولین تحقیقات در زمینه بررسی تأثیر رهیافت روستای هوشمند بر توسعه پایدار سکونتگاه‌های روستایی است و از این رو امکان مقایسه نتایج آن با نتایج قبلی وجود ندارد و در ادامه به مقایسه آن با نتایج برخی از پژوهش‌های خارجی اشاره شود. به عنوان مثال پژوهش راب کیچین (۲۰۱۳) معتقد است که هوشمندی دارای مؤلفه‌هایی مانند اقتصاد (با کلمات کلیدی مانند کارآفرینی، نوآوری، بهره‌وری، رقابت)، دولت (دولت الکترونیک، داده‌های باز، شفافیت، پاسخگویی، تصمیم‌گیری مبتنی بر شواهد، خدمات بهتر است. تحویل، حضور آنلاین)، تحرک (سیستم‌های حمل‌ونقل هوشمند، چندوجهی، کارایی)، محیط‌زیست (انرژی سبز، پایداری، انعطاف‌پذیری)، زندگی (کیفیت زندگی، ایمنی، امنیت)، و مردم (آگاه‌تر، خلاقیت، فراگیری، توانمندسازی و مشارکت) است. همچنین پژوهش الا و اندری (۲۰۱۹) که شاخص‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات در مدل روستای هوشمند در اندونزی پرداخته‌اند که شش بعد مدل پیشنهادی خود شامل (۱) تکنولوژی (۲) زندگی (۳) منابع (۴) خدمات روستایی (۵) گردشگری و (۶) حکمروایی را ارائه کرده است. یا پژوهش آریزا و سوسانتو* (۲۰۲۰) تأکید می‌کند دهکده هوشمند می‌تواند راه‌حل‌هایی برای مشکلات پیش‌آمده برای مناطق روستایی فراهم می‌کند و کیفیت زندگی را بهبود می‌بخشد به‌طور کلی روستاهای هوشمند از مردم روستایی تشکیل‌شده است که برای کشف راه‌حل‌های عملی برای حل چالش‌های اساسی و به دست آوردن فرصت‌های جدید ابتکار عمل به خرج می‌دهند. جوامع روستایی این کار را به طرق مختلف انجام می‌دهند. بسیاری از آن‌ها از تکنولوژی‌های دیجیتال جدید استفاده می‌کنند؛ اما این فقط یکی از ابزارهای موجود است. همچنین بسیاری از نوآوری‌های اجتماعی در خدمات روستایی، روابط جدید با مناطق شهری و فعالیت‌هایی وجود دارند که نقش روستاها را در انتقال به یک جامعه سبز، سالم و سالم‌تر تقویت می‌کنند.

(۶) منابع

- املی فر، ملیکا و مجروحی سردرود، جواد و فحیمی، امیر هوشنگ، (۱۴۰۱)، بررسی نقش اینترنت اشیا، اینترنت سرویس، اینترنت مردم و اینترنت انرژی در شهرهای هوشمند (مطالعه موردی شهر تهران). اولین همایش مهندسی عمران و منابع زمین، تهران.
- بابائی، نگین، تقیلو، علی‌اکبر. و موقری، علی‌رضا. (۱۴۰۰). روستاهای هوشمند راهبردی برای توسعه پایدار مطالعه موردی: دهستان نازلو- شهرستان ارومیه. مهندسی جغرافیایی سرزمین، سال ۵، شماره ۱، صص. ۲۹-۴۲.
- بهادری امجز، فرخ لقا، عناستانی، علی‌اکبر، و توکلی‌نیا، جمیله. (۱۴۰۱). نقش مؤلفه‌های اصلی شکل‌گیری رهیافت رشد هوشمند در توسعه پایدار سکونتگاه‌های روستایی (مطالعه موردی شهرستان جیرفت). برنامه‌ریزی فضایی، سال ۱۲، شماره ۲، صص. ۹۱-۱۱۸.
- جلالی، علی‌اکبر، عباسی، محسن. و گرگان نژاد، سارا. (۱۳۸۲)، فناوری اطلاعات و ارتباطات در روستاهای کره جنوبی. همایش کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات در روستا، صص. ۹۵-۱۰۲.
- جهان‌تیغ، حسنعلی، عناستانی، علی‌اکبر، میرلطفی، محمودرضا. و خوارزمی، امیدعلی. (۱۴۰۰). تحلیل اثرگذاری شاخص‌های روستای خلاق بر پایداری سکونتگاه‌های روستایی (مورد شناسی: منطقه سیستان). جغرافیا و آمایش شهری منطقه‌ای، سال ۱۱، شماره ۳۸، صص. ۹۱-۱۲۲.
- رجبی جورشری، مجید، امیر عضدی، طوبی، سرور، رحیم. و توکلی‌نیا، جمیله. (۱۴۰۲) ارزیابی تحقق شهر هوشمند با تأکید بر رویکرد کیفیت زندگی شهری. مورد مطالعه: منطقه ۲ شهر تهران. نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی. سال ۲۳، شماره ۷۰، صص. ۴۸۷-۵۰۴.

- رکن الدین افتخاری، عبدالرضا. و آقاباری هیر، محسن. (۱۳۸۶). سطح بندی پایداری سکونتگاه‌های روستایی. مطالعه موردی بخش هیر. پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۶۱، صص. ۴۴-۳۱.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا، مهدوی، داوود. و پورطاهری، مهدی. (۱۳۸۹). فرایند بومی‌سازی شاخص‌های توسعه پایدار گردشگری روستایی ایران، مجله پژوهش‌های روستایی، سال یک، شماره ۴، صص ۱-۴۱.
- ضرابی، اصغر، صابری، حمید، محمدی، جمال. و وارثی، حمیدرضا. (۱۳۸۹). تحلیل فضایی شاخص‌های رشد هوشمند شهری (مطالعه‌ی موردی: مناطق شهر اصفهان). پژوهش‌های جغرافیای انسانی، سال ۴۳، شماره ۷۷، صص. ۱۸-۱.
- عزیزی، پروانه، لطفی، حیدر و پیشرو، حمداله (۱۳۸۸)، فناوری اطلاعات و ارتباطات و تأثیر آن بر اقتصاد روستایی ایران. فصلنامه جغرافیایی آمایش محیط، سال دوم، شماره ۶، صص. ۶۳-۳۲.
- عنایتانی، علی‌اکبر، بهادری امجز، فرخ لقا. و توکلی نیا، جمیله. (۱۴۰۲). تبیین سناریوهای اثرگذاری رهیافت رشد هوشمند بر پایداری سکونتگاه‌های روستایی مطالعه شهرستان جیرفت. نشریه جغرافیا و توسعه، سال ۲۱، شماره ۷۱، صص. ۵۴-۲۶.
- عنایتانی، علی‌اکبر، بهادری امجز، فرخ لقا، توکلی‌نیا جمیله (۱۴۰۰) تحلیل فضایی عوامل مؤثر بر شکل‌گیری رشد هوشمند در سکونتگاه‌های روستایی مورد مطالعه شهرستان جیرفت. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال ۱۱، شماره ۱، صص. ۸۷-۱۱۰.
- عنایتانی، علی‌اکبر، و کلاته میری، رقیه، (۱۳۹۹) تحلیل فضایی شاخص‌های مؤثر در شکل‌گیری توسعه هوشمند روستایی مطالعه موردی: شهرستان جویین. مجله جغرافیا و توسعه، سال ۱۸، شماره ۶۰، صص. ۱-۲۰.
- عنایتانی، علی‌اکبر، و کلاته‌میمری، رقیه (۱۴۰۱). بررسی و تحلیل پیشرانهای کلیدی مؤثر در شکل‌گیری توسعه هوشمند روستایی با استفاده از مدل کیفی شوارتز (مطالعه موردی: شهرستان جویین). فصلنامه مطالعات جغرافیایی مناطق کوهستانی، سال ۳، شماره ۹، صص. ۲۳-۱.
- عنایتانی، علی‌اکبر. و جوانشیری، مهدی. (۱۳۹۵). بررسی و تحلیل شاخص‌های توسعه هوشمند روستایی (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان بینالود). مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، سال ۵، شماره ۴، صص. ۱۸۷-۲۱۲.
- فتحی، سروش، و مطلق، معصومه. (۱۳۸۹). رویکرد نظری بر توسعه پایدار روستایی مبتنی بر فن آوری اطلاعات و ارتباطات (ICT). نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، سال ۲، شماره ۲، صص. ۶۶-۴۷.
- محمدنژاد، شاهین. فاطمه عبادتی. (۱۳۹۲). مدیریت محیط‌زیست بر مبنای تصمیمات اجلاس‌های جهانی توسعه پایدار از ریو (۱۹۹۲) تا ریو (۲۰۱۲)، تهران، تالاب.
- محمدی یگانه، بهروز، مهدیزاده، عصمت، مهدیزاده، عفت و چراغی، مهدی (۱۳۹۰)، ارزیابی اثرات اقتصادی بازارچه مرزی مهران بر توسعه نواحی روستایی، مطالعه موردی: دهستان محسن آباد. نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال ۱۲، شماره ۲۵، صص ۷۹-۹۶.
- مرکز آمار ایران. (۱۳۹۵). سرشماری عمومی نفوس و مسکن - شهرستان اسلامشهر. تهران: مرکز آمار ایران.
- معصومی مهدی، عنایتانی علی‌اکبر، فاضل‌نیا غریب، خوارزمی امیدعلی. (۱۳۹۹). تحلیل فضایی تأثیر گردشگری تجاری بر توسعه پایدار مناطق روستایی (مطالعه‌ی موردی: محدوده‌ی تجاری ده‌شیخ- سیگار در شهرستان لامرد). مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، سال ۱۰، شماره ۴۰، صص. ۵۳-۷۴.
- نسترن، مهین، قاسمی، هادی‌زاده زرگر، صادق. (۱۳۹۲). ارزیابی شاخص‌های پایداری اجتماعی با استفاده از فرآیند تحلیل شبکه (ANP)، جامعه‌شناسی کاربردی، سال ۲۴، شماره ۳، صص. ۱۷۳-۱۵۵.
- نوروزی، اصغر. (۱۴۰۰). واکاوی شاخصها و امکان‌سنجی توسعه روستای هوشمند (نمونه مورد مطالعه: روستای اورگان). فصلنامه جغرافیا، سال ۱۹، شماره ۶۸، صص. ۲۶۳-۲۵۱.
- نوری، مرضیه، رکن الدین افتخاری، عبدالرضا، طاهرخانی، مهدی و منتظر، غلامعلی (۱۳۸۵)، امکان سنجی ایجاد مراکز فناوری اطلاعات در مناطق روستایی ایران (مطالعه موردی: روستاهای استان خراسان رضوی)، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۹، شماره ۳، صص ۱-۳۴.
- ویلر، استیون، (۱۳۹۳). برنامه‌ریزی برای پایداری ایجاد جامعه‌ای زیست پذیر، متعادل و اکولوژیک، مترجم محمد جمعه پور و شکوفه احمدی، تهران، انتشارات علوم اجتماعی.
- Abdul Razak, N., Abdul Malik, J., & Saeed, M. (2013). A development of smart village implementation plan for agriculture: a pioneer project in Malaysia.
- Adesipo, A., Fadeyi, O., Kuca, K., Krejcar, O., Maresova, P., Selamat, A., & Adenola, M. (2020). Smart and climate-smart agricultural trends as core aspects of smart village functions. *Sensors*, 20(21), 5977.
- Aggarwal, P. K., Jarvis, A., Campbell, B. M., Zougmore, R. B., Khatri-Chhetri, A., Vermeulen, S. J., & Tan Yen, B. (2018). The climate-smart village approach: framework of an integrative strategy for scaling up adaptation options in agriculture.

- Ahlawat, J. (2017). **Smart villages, information communication technology and geographical information system**. *International Journal of Current Trends in Science and Technology*, 7(8), 20232-20238.
- Ahmadi, A., Niknam, S. & Ghadermarzi, H. (2014). **The Evaluation and Analysis of Physical Development's Indicators in Rural Settlements with an Emphasis on Sustainable Development Approach; Case Study: Villages Surrounding the City of Sanandaj**, Iran. *Switzerland Research Park Journal*, 103(1), 624-637.
- Anabestani, A., & Meymari, R. K. (2020). **Analysis of Key Propellants Affecting the Formation of Smart Rural Development in Iran**. *Journal of Rural and Community Development*, 15(4), 120-150.
- Anabestani, A., Bahadori Amjaz, F. & Tavakolinia, J. (2022). **Analyzing the key drivers of the effect of smart growth approach on sustainable development of Iranian rural settlements**. *Journal of Research & Rural Planning*, 11(3), 91-113
- Atkočiūnienė, V., & Vaznonienė, G. (2019). **Smart village development principles and driving forces: the case of Lithuania**. *European Countryside*, 11(4), 497-516.
- Aziiza, A. A. & Susanto, T. D. (2020). **Information System Department Surabaya**, Indonesia, pp:1
- Chang, Q. & Li, J. (2017). **Practice and Evaluation of Smart Villages in rural revitalization**. *J. South China Agric. Univ. (Soc. Sci. Ed.)* 18, 11–21.
- Cowie, P., Townsend, L., & Salemin, K. (2020). **Smart rural futures: Will rural areas be left behind in the 4th industrial revolution?** *Journal of rural studies*, 79, 169-176.
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). **Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error**. *Journal of High Technology Management Research*, 11(1), 137-153.
- Guzal-Dec, D. (2018). **Intelligent development of the countryside—the concept of smart villages: assumptions, possibilities and implementation limitations**. *Economic and Regional Studies (Studia Ekonomiczne i Regionalne)*, 11(673-2019-3127), 32-49.
- Hulland, J. (1999). **Use of partial least squares (PLS) in strategic management research: A review of four recent studies**. *Strategic Management Journal*, 20(2), 195-204.
- Kalinka, M., Geipele, S., Pudzis, E., Lazdins, A., Krutova, U., & Holms, J. (2020). **Indicators for the smart development of villages and neighbourhoods in Baltic Sea coastal areas**. *Sustainability*, Vol.12, No.13, Pp. 5293.
- Kamal, T., Tuli, F. J., Hassan, M., Rupam, T. H., & Habib, W. (2016). **Information, Innovation and Implementation Centre (IIC): Concept towards Smart Village**. *Department of Electrical and Electronic Engineering, University of Dhaka, Bangladesh*.
- Le Tourneau, F., Marchand, G., Greissing, A., Nasuti, S., Droulers, M., Bursztyn, M., Le 'Na, P. & Dubreuil, V. (2013). **Assessing the Impacts of Sustainable Development Projects in the Amazon: The Duramaz Experiment**. *Sustain Sci*, 8:199–212.
- Magner, N., Welker, R. B., & Campbell, T. L. (1996). **Testing a model of cognitive budgetary participation processes in a latent variable structural equation's framework**. *Accounting and Business Research*, 27(1), 41-50.
- McGuire, R., Longo, A., & Sherry, E. (2022). **Tackling poverty and social isolation using a smart rural development initiative**. *Journal of Rural Studies*, 89, 161-170.
- Naldi, L., Nilsson, P., Westlund, H., & Wixe, S (2015). **What is smart rural development?** *Journal of Rural Studies*, 40, 90-101.
- Ore, M., & Melbarde, V. (2017). **Resources of environment: aspects of smart rural development**. In *Economic Science for Rural Development Conference Proceedings* (No. 45).
- Poggi, F., Firmino, A., & Amado, M. (2017). **Smart Rural: A model for planning net-zero energy balance at municipal level**. *Energy Procedia*, 122, 56-61.
- Ramachandra, T. V., Chandran, M. D., & Hegde, G (2015). **Smart village framework**. *Technical Report. Sahyadri Envis-Environmental Information System, Indian Institute of Science*, 90, 1-42.
- Roy, S. & Joseph, D. (2021). **Psychology and Education**, Vol.58, Issue 2, Pp. 254-265 *An Interdisciplinary Journal*. www.Psychologyandeducation.net.
- Visvizi, A., & Lytras, M. D. (2018). **It's not a fad: Smart cities and smart villages research in European and global contexts**. *Sustainability*, 10(8), 2727.
- Viswanadham, N., & Vedula, S. (2010). **Design of Smart Villages**. *Cent. Glob. Logist. Manuf. Strateg*, 1-16.
- Zavrtnik, V., Kos, A., & Stojmenova Duh, E. (2018). **Smart villages: Comprehensive review of initiatives and practices**. *Sustainability*, 10(7), 2559.
- Zavrtnik, V., Podjed, D., Trilar, J., Hlebec, N., Kos, A., & Stojmenova Duh, E. (2020). **Sustainable and community-centred development of smart cities and villages**. *Sustainability*, 12(10), 3961.

- Zwolińska-Ligaj, M., Guzał-Dec, D., & Adamowicz, M. (2018). **Koncepcja inteligentnego rozwoju lokalnych jednostek terytorialnych na obszarach wiejskich regionu peryferyjnego na przykładzie województwa lubelskiego.** *Wież i Rolnictwo*, (2 (179)), 247-280.